

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 59.

Fredagen den 30 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande maj.

§ 2.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bestridande av kostnaderna för odlingsorganisationen;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om bidrag till vissa odlingsföretag m. m.;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ödebygdsvägar;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 35 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomt del i Marstrand;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomt i Marstrand;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av medel från jämtländska renbetesfjällens skogsfond till Västerbottens och Norrbottens lappfonder;

nr 260, i anledning av utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen m. m.;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 10, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Västerås stad av visst område av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård nr 1—7 med Gränsta nr 1 och 2 i Västmanlands län; och

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m., jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 409, angående avsättning å 1920 års riksstat för tillfällig lönerreglering under år 1920 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom för förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Vid härfå skedd föredragning av propositionen, nr 406, med förslag angående inkomstberäkningar för 1919 års tilläggsstat och för 1920 års riksstat m. m. remitterades nämnda proposition, så vitt den avsåg beslut att inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1920 skulle utgå med 165 procent av de i 19 § förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade grundbelopp, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och överlämnades till statsutskottet propositionen, nr 407, angående anvisande av anslag såsom bidrag till täckande av statens järnvägars driftförlust.

§ 4.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 33, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll. Därvid yttrade:

*Ang.
fullbordad
granskning av
de i stats-
rådet förda
protokoll.*

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Jag skall med herr talmannens tillstånd vid bordläggandet av detta memorial yttra ett par ord.

På det yttersta av dessa dagar har från flera håll klagats över den långt utdragna tiden med arbetets avslutande i riksdagen, och man efterlyser orsakerna till detta missförhållande. För min ringa del skall jag ej uttala mig om, var dessa orsaker äro att finna, och det så mycket mindre, som jag tidigare i annat sammanhang angivit min mening härom.

Jag har nu begärt ordet för att göra ett påpekande över ett förhållande, som alltjämt existerar, och som jag finner vara mycket anmärkningsvärt. När riksdagen förra året definitivt antog vissa ändringar i grundlagarna, avseende att begränsa riksdagsarbetet, hoppades många på ett gott resultat av detta beslut. Jag behöver här icke för er, mina herrar, säga, i vad mån hitintills dessa förhoppningar ha infriats. Men nog hade man i varje fall förväntat, att det utskott, som har till arbetsuppgift att vara det grundlagsvaktande, icke skulle på minsta sätt bidra till riksdagsarbetets förlängning. Detta har emellertid konstitutionsutskottet i viss mån gjort. Vi skriva i dag den 30 maj, och i dag går riksdagen att för andra gången bordlägga det s. k. dechargebetänkandet. Jag avser icke att härmed klandra konstitutionsutskottet, helst som jag icke känner arbetssättet inom detta utskott. Men är det verkligen så, att detta förfarande behöver bli permanent, nämligen att konstitutionsutskottets memorial angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll icke hinner bli färdigt att inkomma på riksdagens bord förrän tre à fyra veckor efter det riksdagen bort vara slut, måste det vara något på sned i hela systemet. Var felet ligger, vet ej jag, men jag vågar förmena, att detta ärende i olikhet med många av de ärenden, som riksdagen i övrigt har att befatta sig med, är av den beskaffenhet, att det bör vara färdigt att föreläggas riksdagen, innan den tid tilländalupit, under vilken riksdagen är avsedd att vara samlad.

Herr talman! Det var endast detta jag ville uttala.

Herr Engberg: Herr talman! Jag kan ej underlåta att ändå ge en liten replik till den föregående ärade talaren. Det är nog riktigt, som han yttrade, att man kan beklaga, och med fog beklaga, att det skall draga ut så långt på tiden trots de åtgärder, som vidtagits till förändring i detta stycke. Men när han särskilt upptog konstitutionsutskottet som ett slags varnande exempel och särskilt där tog upp frågan om dechargen, kan jag icke annat än be att få erinra därom, att anledningen till, att dechargebetänkandet kommit så pass sent, torde förnämligast vara att söka däri, att icke minst den föregående ärade talarens partivänner begärnat sin ställning inom konstitutionsutskottet till att in i det sista begära in handlingar undan för undan, så att möjligheten att avsluta behandlingen av frågan om dechargen har uppskjutits och förhindrats.

Jag har, herr talman, ansett mig skyldig att göra denna erinran med anledning av det angrepp, som gjorts av den föregående ärade talaren.

Vidare anfördes ej. Memorialet blev ånyo bordlagt.

§ 5.

Statsutskottets nu föredragna utlåtanden nr 185—191 bordlades åter.

Ang.
fullbordad
granskning av
de i stats-
rådet förda
protokoll.
(Forts.)

§ 6.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, nr 193, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställning rörande åtgärder för prisreglering å ved; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 7.

Bevillningsutskottets betänkanden nr 50—52, som nu föredrogs, blevo ånyo lagda på bordet.

§ 8.

Föredrogs vart för sig bevillningsutskottets memorial

nr 53, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående ändrade grunder för beskattning av kooperativa föreningar; och

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets förnyade betänkande nr 43, i anledning av väckt motion angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 9.

Härpå föredrogs, men blevo åter bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 55, första lagutskottets utlåtanden nr 35 och 36, jordbruksutskottets utlåtande nr 103 samt andra särskilda utskottets utlåtande nr 5.

§ 10.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tager mig friheten hemställa, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden må uppföras främst bevillningsutskottets utlåtanden nr 50, 51 och 52 i nämnd ordning, därefter konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, därefter andra särskilda utskottets utlåtande nr 5, därefter jordbruksutskottets utlåtande nr 103 och vidare övriga ärenden i den ordning, som de äro upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 3 nästkommande juni ämnade besvara herr Thores interpellation angående åtgärder mot minfaran.

§ 12.

Föredrogs punktvis och lades till handlingarna statsutskottets utlåtande, nr 157, i anledning av riksdagens år 1918 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1917.

§ 13.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner.

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.

I en den 11 mars 1919 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 372, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 190, av herr *Alexanderson*; samt

inom andra kammaren:

nr 400, av herr *Moberger*;

nr 405, av herrar *Bökelund* och *Pettersson* i Södertälje; och

nr 421, av herr *Waldén*.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning samt herr Waldéns m. fl. ävensom herrar Alexandersons och Bökelunds ovanberörda motioner samt med bifall till herr Mobergers i ämnet väckta motion, måtte anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 13,875,000 kronor för beredande beträffande statsunderstödda folkhögskolor under läsåret 1918—1919 samt beträffande övriga i det följande angivna läroanstalter under år 1919 av dyrtidstillägg åt där anställda lärare, att — vad anginge statsunderstödda folkhögskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall — utgå enligt vissa i utlåtandet angivna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Waldén: Herr talman, mina herrar! Oaktat här föreligger ett enhälligt statsutskottsutlåtande, anser jag mig ändå icke kunna underlåta att yttra några ord i den fråga det här gäller, då denna ju berör på ett synnerligen ingående sätt en stor grupp av tjänsteinnehavare i vårt land, nämligen de kommunalanställda lärarna. Jag tillhör visserligen själv denna grupp, och jag vill därför förutskicka den anmärkningen, att jag för min egen del icke är ekonomiskt beroende av det beslut, som kammaren och riksdagen komma att fatta i denna fråga, då jag själv har tjänst i ett samhälle, där dyrtidstillägg utgår efter sådana principer, att oavsett vilket beslut riksdagen fattar, jag har alldeles samma förmåner, som i detta fall skulle komma att tillfalla mig.

Det är ju så, att Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen ett fast dyrtidstillägg för de kommunalanställda lärarna liksom för några andra läraregrupper här i landet, utgående med lägst 250 kronor och högst 600 kronor. Således skulle dessa lärare, som huvudsakligen äro avlönade av staten, komma att intaga en särställning ifråga om dyrtidstillägg, jämfört med statstjänare. Riksdagen har ju nu beslutat, att statstjänarnas dyrtidstillägg skall utgå efter en glidande skala med vissa procent efter den prisindex, som socialstyrelsen vid olika tillfällen upprättar. I detta fall däremot är det som sagt endast ett fast dyrtidstillägg, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att tillfalla dessa läraregrupper, och ett synnerligen lågt sådant jämfört med vad statstjänarna komma att få.

Detta ansåg jag och många med mig icke kunna vara tillfredsställande, och i anledning därav väckte jag också en motion, som underskrevs av flera bland kammarens ledamöter och i vilken vi hemställde, att dyrtidstillägg till dessa nu nämnda läraregrupper skulle utgå efter samma principer, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillämpas ifråga om de egentliga statstjänarna.

Denna motion väckte ett visst uppseende och t. o. m. en mindre smickrande uppmärksamhet till en början. Man ansåg, att det var i hög grad förmätet att våga komma med ett sådant förslag till riksdagen, då ju detta förslag innebär, att det ursprungligen beräknade beloppet på något över 9 miljoner kronor skulle höjas till över 31 miljoner kronor. Jag tror dock, att sedan riksdagens ledamöter hunnit taga något närmare kännedom om de principer, som vi byggde vår motion på, de åtminstone i ganska stor utsträckning erkänt det rättvisa i dessa principer. Vi ha nämligen gått ut från, att då ifrågavarande lärare visserligen äro formellt kommunalanställda men i huvudsak äro avlönade av staten, nämligen till mer än $\frac{1}{10}$ vad den kontanta avlöningen beträffar, så borde också staten, då dyrtidens tryck ökats så ofantligt de senaste åren, kompensera denna minskade köpkraft hos det belopp, som staten utbetalar i löner, och sålunda samma princip tillämpas här som i fråga om statstjänare. Vi ansågo detta vara endast en gärd av rättvisa mot dessa tjänsteinnehavare, och jag tror,

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
underställda
undervis-
ningsanstalter.

(Forts.)

att ingen skall kunna bestrida, att detta verkligen är ett krav, som man med fullt fog har rätt att framställa.

Det enda man kunnat invända mot det — och jag antager, att detta också varit det avgörande både för utskottet liksom det väl kommer att bli för riksdagen i sin helhet — är de statsfinansiella betänkligheterna. Det gäller här ett så stort belopp, att man icke ansett sig kunna gå med på en så avsevärd höjning av Kungl. Maj:ts förslag, som vi föreslagit. Det skulle ju bli en höjning på omkring 20 miljoner kronor. Jag får emellertid säga, att detta är väl icke ett skäl, som man kan ha rätt att bygga på, då det gäller att skipa rättvisa. Har man haft råd att betala över 200 miljoner kronor åt 100,000 stats-tjänare, så kunna också de kommunalanställda läraregrupperna ha rätt att kräva att bli tillgodosedda efter samma principer, och då Kungl. Maj:t gjorde upp sitt förslag till dyrtidstillägg åt statstjänare, borde Kungl. Maj:t också ha tagit med i beräkningen dessa grupper, som jag nu har omnämnt, och sålunda jämkat en smula, så att även lärarkårerna fått del av det belopp, som möjligen stod till förfogande. Detta har emellertid inte skett. Anledningen härtill känner jag icke.

Emellertid har nu statsutskottet erkänt, att det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet är för litet, och har — det får jag ju tacksamt erkänna — välvilligt sträckt sig upp till en förhöjning av 50 %. Men även detta blir, om man jämför vad dessa lärargrupper komma att få i förhållande till statstjänarna, dock ingenting annat än en allmosa. Och det är därför, som jag för min del måste djupt beklaga, att icke statsutskottet kunnat sträcka sig längre. Jag vet, att i plenum inom statsutskottet — jag var icke själv i tillfälle att där närvara vid behandlingen av denna fråga — framkom förslag om en höjning av Kungl. Maj:ts förslag med 100 % i stället för 50 %, som avdelningen hade föreslagit. Detta lär emellertid ha mött ett kompakt motstånd inom statsutskottet, och man satte rent av som ett villkor, för att man skulle gå med på dessa 50 % förhöjning, att icke någon reservation på ytterligare förhöjning skulle framkomma. Sålunda föreligger här endast förslag om 50 % förhöjning.

Som ett skäl för att man icke bör gå längre än man gjort, kommer man naturligtvis att framhålla, att den lönereglring, som antogs förra året för dessa lärarkårer, var så betydande och att i denna lönereglring även ingick åtminstone i någon mån kompensation för den stegrade dyrtiden. I vår motion ha vi också erkänt, att det möjligen i denna lönereglring kan ligga någon kompensation för dyrtidstrycket, sådant det befann sig i slutet av 1917 och början av 1918, och därför ha vi också föreslagit, att lärarkårens dyrtidstillägg endast skulle utgå med $\frac{2}{3}$ av det, som statstjänarna komma att erhålla. Jag vill för min del icke erkänna, att i den lönereglring, vi fingo i fjol, ens så mycket som $\frac{1}{3}$ av dyrtidstrycket blivit kompenserat, men vi ha dock gått ut från detta för att därigenom visa, att vi icke äro förmätna i våra anspråk, då vi gjort denna framställning till riksdagen.

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

Vidare skyller man naturligtvis på att dessa lärare dock äro kommunalanställda och att det då är kommunernas skyldighet att söka giva dem gottgörelse för dyrtiden genom dyrtidstillägg. Nu är det i själva verket så, att kommunerna antingen *icke kunna* giva sådant på grund av de stora kommunala utgifterna och de stora kommunalskatterna, eller också *vilja de icke* göra det. Man säger naturligtvis med visst fog, att eftersom det är staten, som i huvudsak avlönar lärarna, bör också staten giva dem dyrtidstillägg, som svarar emot dyrtidens tryck. På grund av denna mellanställning, som dessa tjänstemannagrupper ha, få de åtminstone icke tillräckligt från någotdera hållet. Staten säger, att den kan icke betala mera av statsfinansiella skäl. Kommunerna säga, att de kunna eller vilja icke, därför att det är statens skyldighet att gripa in här. Men detta, att varken staten eller kommunerna kunna eller vilja det, måste vara en påtaglig orättvisa mot lärarna, då de få på det sättet bära en del av de kostnader, som staten är skyldig att påtaga sig och redan har påtagit sig beträffande folkundervisningen. Det är i hög grad olyckligt detta, att en kår så stor som denna, på inemot 25,000 personer, skall påläggas en ekonomisk börda, därför att svenska staten är så fattig, att den icke själv kan påtaga sig denna ekonomiska börda, som borde påvila densamma.

Även ur en annan synpunkt är det naturligtvis synnerligen beklagligt, om icke lärarkårerna i landet få en sådan ekonomisk ställning, att man kan säga, att deras existensminimum är tillgodosett. Ty detta är icke fallet och blir det icke heller ens genom det av statsutskottet föreslagna tillägget. Det är i hög grad beklagligt, säger jag, därför att det kommer att avfolka lärarkåren och att vi icke få tillräckligt med inträdessökanden till seminarierna. Det förefinnes redan nu en lärarbrist på 2,000 å 3,000 lärarkrafter. Om man icke kan tillförsäkra lärarkåren en någorlunda tryggad existens, blir följden den, att vårt lands folkundervisning måste gå tillbaka och de stora reformer, som genomfördes förra året, icke heller kunna komma att i praktiken föras ut i vårt land.

Ur alla dessa synpunkter är det således synnerligen beklagligt att icke man har kunnat gå till mötes det förslag, som vi i vår motion ha framställt.

Jag skall emellertid icke längre upptaga kammarens tid. Jag vet naturligtvis, att det är fullständigt honörlöst att få till stånd någon ändring av utskottets förslag eller att få någon ökning i anslaget. Men jag anser mig ändå i rättvisans och billighetens namn vara skyldig att yrka bifall till den motion, som jag med flera har väckt, dock med viss ändring, bl. a. i fråga om den summa, som vi begära. Det är nämligen så, att vi ha föreslagit dyrtidshjälp, liksom det var föreslaget i fråga om statstjänarna. Då detta nu genom riksdagens beslut bortfallit, måste jag naturligtvis göra ett yrkande, varigenom detta bortelimineras ur motionen. Jag föreslår därför, att riksdagen måtte på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 30,500,000 kronor. Vidare skulle under punkt

A. angående lärare vid egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor punkt 1 få följande ändrade lydelse: »Dyrtidstillägg utgår å den del av ifrågavarande lärares avlöning, som motsvarar det till denna avlöning utgående statsbidraget, och efter de beräkningsgrunder som angivas i § 3 av det av innevarande års riksdag antagna förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst, dock att grundtalet i förevarande fall skall utgöra två tredjedelar av det grundtal, som enligt § 2 i nämnda förslag till kungörelse skall av Kungl. Maj:t fastställas.» Vidare skulle där punkt 2 utgå, då den avser dyrtidshjälp, liksom ock i punkt 3 orden »och dyrtidshjälp». Slutligen skulle i det följande under punkt B också punkt 2 strykas liksom under punkt C orden »och dyrtidshjälp».

Herr talman! Med de ändringar och tillägg, som innefattas i detta yrkande, hemställer jag om bifall till utskottets förslag, som härigenom också kommer att innefatta bifall till vår motion.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Det har säkerligen väckt varje för folkbildningen intresserad mans och kvinnas i detta land uppmärksamhet, att folkskolläraernas dyrtidsfråga icke fått den lösning, som den förtjänar, särskilt om man jämför den med de statsanställdas dyrtidstillägg.

De skäl, som man framburit emot, äro dels det vanliga, att det på grund av statsfinansiella omständigheter icke går för sig, och dels att kåren är så stor — 25,000 personer — vilket gör så många miljoner kronor, att man icke anser sig ha råd att giva dem den hjälp, som ingen har kunnat förneka, att dessa lärare förtjäna.

Ett tredje skäl har också anförts, nämligen att ifrågavarande befattningshavare icke äro statsanställda utan kommunanställda. Man skulle hellre kanske kunna säga, att de äro huvudsakligen avlönade av staten, då staten betalar 90 % av deras avlöning och kommunerna 10 % plus husrum, vedbrand o. d. Men vi önska icke därute i landets kommuner att få dem helt statsanställda. Vi vilja ha dessa lärare bundna vid kommunerna av flera skäl, som jag icke här skall gå in på. Men jag vågar i alla fall göra det påståendet, att denna lärarkårs dyrtidstillägg icke får göras beroende på huruvida de äro mer eller mindre avlönade av staten eller av kommunerna. De avlönas i varje fall av allmänna medel, och det borde vara tillräckliga skäl, för att man skall se till, att de få sin nödiga bärgning.

Då så icke sker tvingas dessa lärarkrafter att söka sig biinkomster, och det må man väl ändå erkänna, att detta icke kan vara hälsosamt för skolan och för den stora uppgift i samhället, som dessa lärare ha att fylla. Undervisningen försämras ovillkorligen genom dessa bisysslor.

När man därtill ser, huru man tillgodoser de materiella intressena på de andligas bekostnad, blir man betänksam. Alla de, som begärt dyrtidstillägg och kunna sätta makt bakom ordet, synas få

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.

(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
rissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

sina krav tillgodosedda. Man säger: Få vi icke det vi vilja ha, så skola hjulen på statsjärnvägarna stanna, och då får samhället se sig om. Här är det återigen en kår, som icke vill och icke kan hota med strejk och som icke kan sätta makt bakom ordet. Men jag vill till protokollet här ha uttalat, att man slagit in på en galen väg, då huvudsakligen endast de materiella intressenas män bli tillgodosedda. Det andliga arbetet är undervärderat i detta land, och dock är det genom detta, som grunden lägges hos det stora flertalet svenska män och kvinnor, för att de skola kunna göra sin samhällsinsats på ett tillfredsställande sätt. Och så betydelsefull är denna grundläggning, vilket man borde tänka på, att det dock är dessa män och kvinnor, med nutida omkostnader får bära en skuld, som med 20 års amortering och ränta plus skatter, pensionsavgifter och försäkringsavgifter uppgår till 1,000 kronor om året under dessa 20 år, d. v. s. i många fall till mera än vad dessa lärare hade i lön, då detta år ingick. Härtill kommer naturligtvis — jag skall icke fördölja det — fria husrum och vedbrand, men det kommer man icke långt med, om man icke har något annat att leva på.

Nu får en folkskollärare mindre inkomst än t. ex. en vaktmästare eller en stationskarl. Dessa ha kanske icke offrat 100 kronor på sin utbildning, men jag trotsar någon att kunna jäva det påståendet, att läraren, utom det att han offrar 4 à 5 år av sin ungdomstid för studier, med nutida omkostnader får bära en skuld, som med 20 års amortering och ränta plus skatter, pensionsavgifter och försäkringsavgifter uppgår till 1,000 kronor om året under dessa 20 år, d. v. s. i många fall till mera än vad dessa lärare hade i lön, då detta år ingick. Härtill kommer naturligtvis — jag skall icke fördölja det — fria husrum och vedbrand, men det kommer man icke långt med, om man icke har något annat att leva på.

Nu kan man ställa upp den frågan, om det är riktigt konsekvent av riksdagen att år efter år bevilja miljon efter miljon för att bygga monumentala palats, dessa seminarier — vi hade en sådan diskussionsfråga uppe i år, då det gällde cirka 2 miljoner kronor till seminariet i Karlstad — och samtidigt erbjuder sådana villkor för lärarna som gör rekryteringen omöjlig. Det är ju givet, att ett sådant handlingssätt, som riksdagen nu använder, icke lockar de unga männen eller kvinnorna in på den banan, ja, möjligtvis de senare, men jag varnar för att helt och hållet lägga folkundervisningen i lärarinnehänder. De kunna vara lika dugliga och ha sina uppgifter att fylla i undervisningen, men man får nog även se till att männen komma in på denna bana.

Nu kan ingen förundra sig över om det i denna lärarkår insmyger sig en känsla av missnöje. Det är kanske icke så mycket därför, att den icke fått så hög avlöning eller så stort dyrtidstillägg, som de hade önskat, men de begära endast att bliva behandlade på samma sätt som alla andra, som av riksdagen erhålla dyrtidstillägg, och i denna deras känsla ger jag dem rätt. Det frö, som sås ned i lärarkårens sinne och minne, kan komma att avsätta en frukt, som icke är nyttig för landets undervisning. Det verkar förlamande, och det hindrar arbetsglädjen i deras viktiga kall. Vi må dock besinna, säger jag ännu en gång, att dessa lärare skola handhava över 90 % av landets ungdom och hos dem lägga grun-

den till den bildningsutveckling, som för dem skall bliva bärande för livet.

Med detta mitt uttalande torde väl kammarens ledamöter kanske tänka, att jag skall yrka bifall till herr Waldéns motion, men det kommer jag icke att göra. Jag har i statsutskottet yrkat att Kungl. Maj:ts förslag skulle ökas med 100 % i stället som här föreslås med 50 %, men efter långa och delvis skarpa debatter, där jag lämnades så gott som ensam, slutade det med en kompromiss, där med villkor att ingen reserverade sig och för att rädda något, man måste gå med på vad utskottet har föreslagit. Fastän med svidande hjärta ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang.
dyrtidsstäl-
lägg
åt lärare vid
rissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Andersson* i Eliantorp, *Johansson* i Olstorp, *Olsson* i Morastrand och *Jansson* i Edsbäcken.

Herr *Bäckström*: Herr talman, mina herrar! Det känns ju föga angenämt att vid ett tillfälle som detta uppträda och tala, då man ju måste bliva ansedd som part, som talar i egen sak. Det kan emellertid verkligen icke hjälpas. Den ekonomiska sidan av saken berör mig kanske mindre än herrar kamrater tro, ty, även om levnadsår skulle återstå för mig, innehar jag dock den ålder, att jag snart icke längre tillhör lärarkåren. I alla fall måste jag säga några ord, då det gäller en så viktig fråga för den kår, som jag tillhört i över 30 år, och för folkskolan, i vars tjänst jag offrat min ungdoms och mannaålders krafter och, jag dristar att säga det, givit något av det bästa av mig själv.

Jag är synnerligen tacksam för det sympatiska uttalande, som vi nyss hört från statsutskottet genom herr *Bengtsson* i Norup. Det kommer ju — då det visar, att förstående krafter varit verksamma för ett mera rättvist förslag — att verka något lugnande bland den stora kår ute i landet, som väntat och väntar på en bättre hjälp än den, som nu torde komma att givas, ty av det utlåtande, som föreligger, förstå vi ju redan utgången.

Jag måste dock säga min mening, ty, vare sig man tänker det eller icke, riktas med det förslag, som nu föreligger, enligt min tanke ett så hårt slag mot vår folkskolas framtid, att jag skulle känna det rent av som ett brott att icke säga min mening. Som jag icke vet, hur många ord, jag mäktar uttala, vill jag redan nu komma med en hemställan och jag ber, herr talman, att få förena mig med herr *Waldén* i det yrkande, som redan framställts av honom. Jag skulle gärna sett, att herr *Waldén* yrkat bifall till sin motion fullt och helt, och icke minst till tilläggen åt familjeförsörjare, vilka tilllägg jag ur såväl samhällelig som enskild synpunkt anser berättigade, särskilt för lärare, men under förhandenvarande förhållanden får jag låta den älsklingstanken fara, att också dessa skulle blivit tillgodosedda så, som jag anser rättvisa och samhällsnytt kräva.

Jämför man riksdagens nyligen fattade beslut rörande de stats-

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
Forts.)

anställdas dyrtidstillägg och därtill också, vad som beslutats rörande provisorisk lönereglering för seminarie- och elementarlärare, med det föreliggande förslaget, kan väl ingen beteckna det sistnämnda som något uttryck för billighet och rättvisa. Ingen lärar väl vilja bestrida, att folkskollärarkåren utför ett mycket ansvarsfullt och krävande arbete, ja, lika ansvarsfullt, dristar jag säga, som någon av de kårer, vilka räknas till de statsanställda, men då bör väl också i all rimlighets namn folkskollärarkåren icke komma så ohjälpligt i efterhand i avlöningshänseende.

Då debatten för några dagar sedan här fördes angående seminarie- och elementarlärarnas delaktighet i den provisoriska löneregleringen, fälldes en hel del yttranden, som jag finner alldeles passas in på den fråga, som nu föreligger. Det sades att rättvisa och billighet kräva, att läroverkslärarnas löner fastställas till samma belopp som lönerna för de andra statstjänarna, med vilka de i avseende på tjänsteställning och utbildning måste anses jämställda. Vidare yttrades det, att läroverkslärarna icke böra få lida, därför att de fått vänta så länge på en lönereglering, som långt tidigare bort komma dem till del. Det är, säger jag, ord, som äro fullt tillämpliga också i detta fall. Varför ljuda signalerna nu i helt annan ton?

Det missmod, som alstras i landet bland den alltid försynta och hovsamma lärarekåren, är synnerligen lättförklarligt, om det också är beklagligt, att det tagit sådana uttryck, som det i vissa fall gjort. Lärarekåren måste för egen del och med tanke på den ungdom, som den har att vårda och fostra, och den folkskola, vars anseende den skall uppbära, reagera mot att alldeles skjutas åt sidan. Enligt min mening begäres i den motion, som herr Waldén m. fl. framburit, icke mer än vad billighet och rättvisa kräva, ty den sträcker sig ju icke högre, mina herrar, än till att folkskollärarna måtte under dyrtiden i avlöningshänseende likställas med t. ex. stallförman eller lägst avlönad stationsmästare vid statens järnvägar, och det kan väl icke sägas vara att framställa förmättna anspråk. De svenska folkskollärarna hava väl rätt att under dyrtidens tryck bli likställda med det svenska samhällets tjänare i övrigt, och det synes mig, såsom en föregående talare nämnde, vara orimligt, att svenska staten skulle vara så fattig, att den icke kan ge vad som är billigt och rätt åt alla, för vilka den påtagit sig ansvaret.

För den, som är inne i statsutskottets arbetssätt, är det ju lätt förklarligt, att herr Waldén som motionär icke kunnat fullfölja allt, som han gjort framställning om i motionen. Vi förstå så väl ändå, hur han inom utskottet och avdelningen kämpat för de meningar, som han med kamrater framfört, och han är värd allt tack från lärarkåren, och likaså de kamrater, som motionerat med honom, och de, som jämte honom i statsutskottet talat för mera likställighet mellan folkskollärarekåren och de statsanställda. Jag vill med särskild tacksamhet erinra om att folkskolan haft dessa förespråkare just bland lantmannarepresentanter.

Vad som för statsutskottet varit det bestämmande, då man icke kunnat gå på samma linjer, då det gällt folkskolläraras dyrtids-

tillägg som då det gällt de statsanställda, är ju lätt att förstå. Herr Waldén har redan vidrört en del, och herr Bengtsson i Norup likaså. Jag behöver därför icke vidare upptaga dessa skäl. Vad som kanske mest av allt, i år liksom i fjol, verkat, är, måste jag säga, den förhåxande inverkan, som ordet *kommunalt* dyrtidstillägg haft för denna frågas lösning. Jag erinrar mig så livligt, hur det var i fjol, då frågan om krigstidstillägg för senare hälften av år 1918 för folkskolans lärarekår var före i det särskilda utskottet. Det var då många, som verkligen intresserade sig för att folkskol-lärarna skulle bli tillgodosedda, som de bort bli. Vad var det då, som gjorde, att man ändå stannade med ett så njuggt kompromiss-förslag? Jo, man tröstade sig med de kommunala dyrtidstilläggen. Jag försökte då i utskottet påpeka, huru ofantligt liten roll dessa kommunala dyrtidstillägg spelade för kåren i stort sett. Det förelåg emellertid då icke någon speciell utredning härom, utan jag kunde endast andraga vissa fall ur min egen erfarenhet och avge en deklARATION för egen del. Men vad hjälpte det, då man visste, att många samhällen, särskilt städer och med dem jämställda, givit rätt vackra dyrtidstillägg åt sin lärarekår? Helt visst har det också gått så till i år inom statsutskottet. Man tröstar sig med att kommunerna ge dyrtidstillägg. Staten skjuter ifrån sig på kommunerna och kommunerna på staten, ingen vill kännas vid lärarekåren vid folkskolorna. Man borde dock icke hava sett saken så nu, ty vi ha i år en utredning, som visar sanningen av mitt påstående i fjol, och visar, att av alla landskommuner, som i fjol och i år beviljat dyrtidstillägg, ha $\frac{9}{10}$ bestått från 300 kronor och *där- under* åt varje lärare, och mer än 100 kommuner ha beviljat endast 50 kronor och nära 100 kommuner mellan 15 och 20 kronor, ja, en kommun lär t. o. m. ståta med ett dyrtidstillägg på 7 kronor åt en lärare. Medan de tilläggsbeviljande kommunerna år 1918 utgjorde $\frac{9}{10}$ av hela antalet, är det år 1919 icke fler än $\frac{3}{10}$. Flera siffror torde icke behövas för att bevisa orimligheten av att åberopa de kommunala dyrtidstilläggen, då det gäller lärarekårens krav på någorlunda likställighet med de statsanställda. Om man också med tacksamhet erkänner, att de flesta städer, municipalsamhällen, industriorter och större landskommuner m. fl. gjort synnerligen mycket för att giva stöd under kristiden åt sina lärare, blir intrycket av lärarnas kommunala dyrtidstillägg högst nedslående just genom *ojämnheten* i detsamma. Det är just emedan flertalet blivit misslottade och lidande, som också oron och bitterheten på sina håll blivit stor. Det kan väl lättare tänkas än beskrivas, hur det skall kännas i lärarhemmen på landsbygden, när man får höra, att ett vägande skäl för att statsutskottet icke kunnat gå längre är, att folkskollärarna i Stockholm m. fl. storstäder ha sådant dyrtidstillägg, att de kunna i lönehänseende jämföras med elementarlärare. Det är sannerligen icke mättande för de många lärarefamiljerna ute i vår vidsträckta landsbygd att veta, att lärarekåren i städerna har det så och så bra ställt, ehuru ingen missunnar dem det. Man brukar ju göra överloppsgärningar för att undvika, att blott *en* skall

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.

(Forts.)

lida orätt. Här är det icke en utan tusenden och åter tusenden som lida oförskyllt, och detta för att icke *billighet* och *rättvisa* skipas.

Det mest prövande har dock icke varit, att lärarna i flertalet landskommuner blivit utan nämnvärt dyrtidstillägg från sina kommuner. Vad sägs t. ex. om att en lärares begäran om dyrtidstillägg i en kommun besvarades med, att man på stämman avskrev en del av hans kommunalutskylder — lev på detta i en synnerligen hårt skattetyngd kommun — eller att en kommun beviljade 50 kronor i dyrtidstillägg åt läraren, men samtidigt höjde taxeringen å hans bostad, som han begagnat ett tjugotal år, så att skattebeloppet för höjningen motsvarade ungefär på kronan, vad han skulle få i dyrtidstillägg. Eller vad sägs om att, då lärarekåren i en kommun framställde begäran om krigstidstillägg, man på stämman svarade: kommunen har beviljat så och så många hundra kronor till lindrande av de mindre bemedlades levnadsvillkor; må lärarna liksom andra behövande vända sig till dyrtidsnämnden! Jag kunde andraga en hel rad av sådana upprörande exempel. Så har verkligen den personal behandlats, vilkens gärning är så betydelsefull och vid högtidliga tillfällen och examina framställes som så hög och ansvarsfylld. Så får en kår lida, som alltid från alla myndigheter fått det erkännande, att den fyllt sitt kall med plikttrohet, intresse och nit. Är det icke på tiden, att statsmakterna mera ingående beakta, vad billighet och rättvisa kräva i fråga om denna kår? Ty det skall sägas, att för folkskollärarekåren började kris-tiden sannerligen icke först 1914, utan den började långt tidigare.

Man ställer åtminstone i många delar av vårt land vissa krav på en lärare och hans familj, att de icke skola göra ett alltför fattigt och torftigt intryck, och detta med rätta, anser också jag, med hänsyn till den ställning läraren har i samhället. Men hur tro ni, mina herrar, att det telt sig mångenstädes i lärarehemmen ute i landsbygden under dessa sista år? Jag har haft brev så upprörande, att sömnen mången natt flytt och mången dag synts mig mörk, då jag ehuru riksdagsman icke förmått att i någon mån medverka till att rättelse skett i mycket som är avita. Blott ett par provbitar ur dessa brev.

Ett lärarehem hyser ju icke i allmänhet många lyxföremål. Det kan hända, att någon tycker, att kammarorgeln hör dit. Jag anser, att den för en lärare är lika behövlig som pedagogisk litteratur och andra goda böcker. Orgeln är ofta i hemmet liksom samlingspunkten, där man söker en stunds glömska undan vardagslivets gråa enahanda, den är liksom hemmets helgedom, kär ej minst genom de försakelser, dess anskaffning ofta ålagt familjen. Under dessa krisår har mången gång en sådan dyrbarhet i ett lärarehem flyttat till grannen, måst säljas, för att man skulle kunna avvärja verklig nöd. Jag vill taga ett annat prov ur ett brev, som man kanske tycker är ännu orimligare. En lärare har icke stort tillfälle till umgänge, men det kan vara någon granne, som vill se honom och hans hustru t. ex. på en begraving, eller läraren med hustru kan ju vilja komma ut på ett läraremöte för att med kamrater dryfta

skolfrågor och få vederkvicka sig med kamratligt umgänge. Men det har varit så sorgligt ställt under krisåren, att icke ens detta förunnats många lärarefamiljer. Varken mannen eller hustrun har haft kläder, så att de anständigtvis kunnat uppträda vare sig bland grannar eller i kamratkretsen. Man begär, och i *normala* fall är det alldeles riktigt, att läraren på sitt arbetsfält bland de unga människoplantorna skall sprida värglädje och levnadslust. Vad skall man kalla detta i dessa år? Är det bitande ironi eller ren galghumor?

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

Ett tröstande moment i dessa sorgliga brev som jag fått mot- taga har dock varit, att flera kamrater, fastän de vetat, att de skrivit till en förstående kamrat, som icke ens personligen känt dem, icke mäktat skriva sitt namn under dessa förödmjukelsens akt- stycken. Det är den självaktning, den aktning för kåren och för skolan, som ligger i detta, som gjort, säger jag, ett tröstande in- tryck, och det är detta vackra drag som jämte den hovsamhet och försynthet som hittills kännetecknat lärarekåren, som gör, att jag också ser framtiden ljus, trots de irriterande och hetsande stämmor som nu höjas över lidna orättvisor.

Till vad jag nu framhållit såsom drag ur lärarnas liv under dessa år kan någon säga, och jag vet att det blivit sagt, att riks- dagen icke kan fästa sig vid sådant och att där sinne för hushåll- ning och sparsamhet saknas, där hjälpa icke några dyrtidstillägg. Ja, jag vill till detta säga, att jag har rätt att kräva att bli tagen som ett vederhäftigt vittne i denna sak. Jag kan icke som herr Waldén, vilken åberopade sin kommunala offervillighet för lärare- kåren, säga, att jag är så lycklig, att jag är oberoende av det dyrtids- tillägg som nu ifrågasatts från staten. Och lärarekårens stora fler- tal är likställd med mig. Jag vill endast anföra några drag, som äro belysande för en landsbygdsfolkskollärares liv, men jag vill förutskicka, att jag icke gör det i den meningen att få medömkan, icke heller för att bibringa någon den tron, att jag eller de mina haft att utstå nöd under dessa år eller tidigare. Visst icke. En norr- bottnisk nödårsplanta av det hårda året 1866 är hårdig och har stor anpassningsförmåga. Om min hälsa blir återställd, så att jag kan tjänstgöra instundande hösttermin, så har jag då att i lärarelön ut- kvittera 250 kronor månatligen. Då jag år 1885, alltså för 34 år sedan, fick min första anställning i skolans tjänst — jag hade då att dagligen undervisa 68 barn samtidigt från abcdarier till konfir- mander — uppbar jag en lön av 250 kronor *per år* jämte ett rum och vedbrand in natura. Intervallerna mellan 250 kronor per år och 250 kronor per månad ha varit de för lärarekåren vanliga, 600 kro- nor och kofoder, 700 kronor och kofoder, 900, 1.050, 1.200 och 1.350 kronor, vilket sista belopp gällt i högsta lönegraden intill detta år.

Något dyrtidstillägg har jag icke uppburit av kommunen i egen- skap av lärare, och det tillägg, som vi fått under de sista åren av sta- ten, är för herrarna bekant. Med denua avlöning såsom min huvud- saktliga inkomst har det gällt att försörja en familj av efter vart- annat två, tre, fyra, fem, sex, sju och åtta personer samt ge en rad

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

barn uppfostran — det heter ju så, då man mäktar föra dem till examina, som berättigar till tjänsteställning. Då förstå herrarna, att livets njutningar icke varit att skaffa eller vara med om det och det, utan i att försaka. Jag nämner detta, blott för att herrarna skola förstå, att jag stått mina tusende kolleger ute på landsbygden så nära, att jag förstätt deras kamp emot den pinande nöden, som de under långa mödans år sökt hålla utanför hemmets dörr, men som de kanske ändå dagligen måste stirra i vitögat, ja bokstavligen ha inpå livet. Jag har stått dem så nära, att jag här kan uppträda som deras talesman.

Någon kan ju tycka, att jag bort låta det sagda såsom förödmjukande för mig och kåren vara osagt. Men man får stundom, när sanningen skall fram och något gott vinnas, säga även det, som icke just är behagligt. Är det förödmjukande, att jag som ung av böjelse valde barnalärarens kall, fastän jag hade utbildning både i hantverk och handel och arbetat i bådadera, är det förödmjukande, att jag fast tillfälle till ombyte av kall icke saknats, i mer än trettio år stått kvar under umbäranden och försakelser, då bär jag denna förödmjukelse med jämnmod, och jag tror, att mina kamrater ute i landet i mån av andel häri göra likadant. Men det vill jag säga, mina herrar, att *den förödmjukelsen*, som ligger däri, att riksdagen nu godtager statsutskottets föreliggande förslag och därmed lägger stor hämsko på vår svenska folkskolas framtida utveckling och ställer dess lärarkår i en undanskjuten särställning — av den förödmjukelsen vill jag icke bära en miljondel, och det är därför jag här talar. Ty det gäller sannerligen icke nu blott en lärarnas bröd- eller dyrtidsfråga, det gäller i eminentaste grad just vår folkskolas framtid. Någon kanske icke tror detta, därför att det gått så jämförelsevis lugnt till, men jag vill säga vad jag sagt förut: folkskollärarkåren har alltid gått fram hovsamt och lojalt, och så har den också gjort nu. Den har icke framträtt med braskande och aggressiva resolutioner och med mer eller mindre förtäckt hot, såsom från annat håll skett och kanske verkat, och det är detta jag kan annotera till kårens heder. Men riksdagen må därför icke glömma, att här bör det gälla liksom på andra den verkliga statsnyttans områden: »arbetaren är sin lön värd». Det måste betecknas som så mycket mera upprörande, om just folkskollärarkåren skall ställas i efterhand vid utdelningen av dyrtidstillägg, då enligt statsmakternas egen förklaring denna »*sedan länge intagit en i avlöningshänsende tillbakasatt ställning*». Herr Waldén har redogjort för vad i motionen begärts, och jag tycker sannerligen, att ingen borde kunna anse, att det innebär, att kårens fordringar sträcka sig för långt.

Jag vet, såsom jag redan sagt, att om jag här talar aldrig än så, är nog beslutet redan så gott som fastställt, men jag hade önskat, att jag kunnat tala under större förhoppning. Den regering vi nu ha förmånen äga har det ju förunnats att få många demokratiska reformer genomförda, vilka mer än någonsin kräva, att just de bredare lagren, som huvudsakligen fostras och få sin utbildning i folkskolan, skola taga medborgaransvaret om hand. Det måste ju då också vara

denna regering en dyrbar fosterländsk plikt att trygga, att dessa medborgargrupper, som i folkskolan få sin huvudsakliga utbildning, hädanefter mer än någonsin fostras till kunniga och laglydiga och ansvarsmedvetna samhällsmedlemmar och sålunda bereda vårt land lycka inåt och trygghet utåt. Annars kunna ju de reformer, som vi glatt oss åt rent av bli samhällsfarliga experiment.

Jag dristar säga, att jag icke talat alldeles utan tillit till eder, mina herrar kamrater i denna kammare — talat kanske mindre som riksdagsman till riksdagsmän än som människa till medmänniskor. Jag vet, att vår folkskola har sitt fasta stöd hos eder; därför borga ju t. ex. de beslut, som fattades i fjol beträffande löneregleringen, fortsättningsskolans omorganisation samt inrättandet av lärlings- och yrkesskolor, och vi ha ju också en utredning igångsatt på riksdagens initiativ rörande landsbygdens folkskoleväsen samt även en kommitté beträffande folkskolan som bottenkola. Allt detta är ju glädjande företeelser, men det är icke nog, att sådana arbeten verkställas. Det är något annat lika viktigt, som också behöves. Ty, mina herrar, vad hjälper det med de allra vackraste och präktigaste organisationsformer och det ypperligaste program, om de, som skola utföra det bestämda arbetet, endels icke äro tillfinnaudes — ty lärarkåren såsom en kår på avskrivning är icke blott ett slagord utan en förfärande verklighet — endels stå där förgrämda, alldeles utledsna och utpinade i följd av den ekonomiska misär, som de oförskyllt lida under. då de i stället skulle gå till sitt värv med livsmod och arbetsglädje. Det blir pappersreformer och lysande affischer utan något reellt innehåll bakom och detta i en tid, när vi alla inse, att just de reformer, som beslutas rörande våra ungdomsskolor, äro av yttersta vikt för vårt samhälles lyckliga utveckling. Jag tror, att ni alla, mina herrar, liksom jag vilja, att folkskolan skall resas till en av de bärande grundpelarna för vårt folks och vårt lands lyckliga utveckling i den lagliga ordningens hägn i kommande dagar, men vad blir av allt detta, om när de gamla byggningsmännen nu massvis falla ifrån, inga eller endast ett fåtal unga krafter träda i stället till det stora arbetet? Det är just *den* frågan, som det i själva verket gäller i denna stund. Jag vill därför sammanfatta vad jag sagt: blive stundens gärning framtidens båtnad och sålunda svenska folkets representanter i detta nationernas nydaningsår i allo värdig!

Med herr Bäckström förenade sig herr *Molin* i Aspa.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Waldén under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Bäckström, i anledning varav nu uppsattes justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 59.

Ang.
dyrtidstillägg
åt lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
ningsanstalter.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 158, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Waldén under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 106 ja mot 40 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter yttrade

Herr Bäckström: Herr talman! Det är ju endast i alldeles särskilda undantagsfall, som man yttrar sig i en fråga, sedan klubban redan fallit för kammarens beslut. Nu finner jag verkligen, att ett sådant fall föreligger, när lärarekåren vid landets folkskolor har på ett uppseendeväckande sätt fått en sådan undervärdering och undanskjuten särställning, som måste på det allra tyngsta drabba vår folkskola. Jag är visserligen synnerligen tacksam för de röster, som höjts för lärarekårens sak, och de röster, som avgivits för att gynna densamma, men jag kan icke tacka för det dyrtidstillägg, som nu beviljats, vilket, om det beslutats under andra förutsättningar, skulle ha varit tacknämligt nog. Jag måste i stället, då beslutet fallit så, som nu skett, uttala en lika värdsam som bestämd reservation mot detsamma. Någon motivering härför behövs ju icke. Den finns i mitt tidigare yttrande. Dock måste jag fråga: När morgongryningen till det demokratiska genombrottet bjuder på sådana saker, som det nu fattade beslutet, jämfört med det tidigare beslutet om dyrtidstillägg till de statsanställda, vad skall den nya dagen beskära? Skola den svenska demokratiens egna representanter bidra till att den hävstång till maktens rätta utnyttjande till fosterlandets väl, som ligger i en god folkundervisning, ryckes från vårt lands bredare lager, så att dessa, sedan de så blivit oförmögna att fylla sin ansvarsfulla uppgift till det allmännas väl, måste se sig undanskuffade och reaktionen i högsätet? Tecknen synas mig allt annat än lyckobådande från min synpunkt. Då man också tillåtit sig, att trots lärarekårens lojala och försynta uppträdande i dessa dagar, möjligen några enstaka förlöpnings undantagna, påstå, att den visat ett aggressivt och osmakligt, ja hotfullt uppträdande för att utöva tryck på riksdagens ledamöter, och man insinuerat, att agitationen på lärarkåren därtill utgått från ett håll, som gör saken så mycket mera beklaglig, måste jag på det bestämdaste — instinktivt och utan något som helst uppdrag från något håll — på kårens och dess organisations vägnar protestera mot ett sådant förtal.

För att i övrigt ge uttryck åt stämningen inom den kår, jag tillhör, och ange en paroll, som jag tror, att kåren fortfarande skall

hålla fast vid, vill jag säga: lärarna vid Sveriges folkskolor skola till vad i dessa dagar här blivit sagt och gjort, trots allt, avgiva det enda för kären värdiga svaret, tydligt för alla: Ospard möda, oavlåtlig trohet, varmt intresse och redligt nit såsom hittills i dess ansvarsfulla fosterländska gärning, att bibringa de unga mera kunskaper. mögnad och vett!

I kommande år skall man då, så är mitt hopp, med förvåning, ja, häpnad taga del av vad anno 1919 beslutats rörande Sveriges folkskolor och dess lärarkår och med aktning och erkänsla sätta dem båda i det rum, som de verkligen förtjäna i ett sunt svenskt demokratiskt samhällsskick. Sanning, billighet, rättvisa skola segra.

§ 14.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 98, gjorda framställning om anslag till pensionsförsäkringens genomförande jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

Kungl. Maj:t hade i den till innevarande riksdag den 9 januari 1919 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under sjätte huvudtiteln, punkt 98, föreslagit riksdagen att

dels för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd till de personer, som vore därtill berättigade jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring enligt dess lydelse före lagen den 8 juni 1915, på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 10,800,000 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda förslagsanslag finge gäldas kostnaderna för statens bidrag till den jämlikt samma lag anordnade, på frivilliga avgifter grundade försäkring.

I sammanhang härmed hade riksdagen till behandling förehått två särskilda av herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.* inom andra kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 136, däri hemställts att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under innevarande år förvärvade rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav ett dyrtidstillägg för år 1919 till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägget uppginge till i nämnda lag stadgat normalbelopp samt till täckande av kostnaden härför bevilja på tilläggsstat till riksstaten för år 1919 ett förslagsanslag på 14,000,000 kronor; och

nr 137, däri föreslagits att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under innevarande år förvärvade rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav ett dyrtidstillägg för år 1920 till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägget uppginge till i nämnda lag stadgat normalbelopp samt till täckande

(Forts.)

Ang. anslag till pensionsförsäkringens genomförande. av kostnaden härför bevilja för år 1920 ett förslagsanslag på 14,000,000 kronor.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I) a) för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd till de personer, som äro därtill berättigade jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring enligt dess lydelse före lagen den 8 juni 1915, på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 10,800,000 kronor;

b) medgiva, att av nämnda förslagsanslag finge gäldas kostnaderna för statens bidrag till den jämlikt samma lag anordnade, på frivilliga avgifter grundade försäkring;

II) avslå herr Erikssons i Grängesberg m. fl. ovanberörda motion nr 137; och

III) ävenledes avslå herr Erikssons i Grängesberg m. fl. ovanberörda motion nr 136.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Eriksson* i Grängesberg.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Som man finner av detta betänkande, har statsutskottet avstyrkt bifall till de två motioner, som jag jämte några andra kammarkamrater hava väckt. Motivet till detta avstyrkande är de statsfinansiella skälen. Utskottet anser, att det föreligger synnerligen starka och behjärtansvärda skäl för vår framställning, men att de statsfinansiella skälen gjort det omöjligt att gå med på motionerna. Vid behandlingen av detta ärende i utskottet har jag för min del förklarat, att jag med hänsyn till budgetsvårigheter icke ansett mig kunna driva motionen. Mina partikamrater, och jag tror även utskottsmajoriteten, ha också haft en bestämd känsla av att det varit oundgängligen nödvändigt att bifalla, vad som här kräves, för så vitt man kunnat finna någon råd därtill.

Då jag nu tagit till orda, är det, herr talman, därför, att jag i dag kommer att framställa ett yrkande om bifall till min andra motion som avser dyrtidstillägg för dessa pensionärer för år 1920, men icke under innevarande år. Jag skall också ange skälen, varför jag kommit till den ståndpunkten. Jag nämnde, att, då jag inom statsutskottet icke ansåg mig kunna driva motionen, var det på grund av budgetsvårigheter. Nu har Kungl. Maj:t sedan dess framlagt en ny beräkning av statsregleringen, och då har det befunnits, att finansministern funnit möjligt föreslå riksdagen att under nästkommande år, 1920, på den skuld, som uppstått vid statens järnvägar, avbetala ytterligare 15 miljoner utöver vad som är föreslaget i statsverkspropositionen. Vid sådant förhållande synes det mig — jag kan icke komma ifrån den saken — att, även om det är synnerligen nödvändigt att den skuld, som uppkommit genom statens järnvägars driftsförlust,

täckes fortast möjligt, man ändå icke kan komma ifrån att, om det finns möjlighet att på statsregleringen nästa år pressa fram några miljoner kronor utöver vad som visat sig i januari månad, man bör komma dessa pensionärer till någon hjälp. Mitt samvete förbjuder mig, att vid sådant förhållande handla så, att dessa icke skulle få någon hjälp.

Ang. anslag till pensionsförsäkringens genomförande.

(Forts.)

För år 1919 har jag samma uppfattning som förut, nämligen att det icke låter sig göra att lämna dyrtidstillägg. Visserligen finns det ett överskott på 25 miljoner kronor eller en minskning i utgifterna med detta belopp, men dessa pengar äro säkerligen behöfliga för andra ändamål. Jag ger herr finansministern rätt uti att de äro nödvändiga för att kunna täcka de förluster, som uppstått vid statens järnvägar. Om man alltså kan använda dessa 25 miljoner kronor i år och 10 miljoner kronor nästa år för täckande av driftsförluster synes det mig, att man under nästa år skulle kunna använda vad som ytterligare på skattevägen kan pressas fram för att skänka dessa pensionärer ett ökat understöd.

Ja, detta är den sakliga motiveringen, varför jag anser mig kunna framställa ett yrkande, som jag icke ansåg mig kunna framställa i utskottet. Beträffande själva saken ber jag att på det allvarligaste få lägga kamraterna här i kammaren dessa arma människors stora behov på hjärtat. Det är nu så, att vi låtit statstjänarna få ett ganska ordentligt dyrtidstillägg, och jag säger, att även vad folkskollärarkåren får är värt tack och icke blott klander — det är min bestämda uppfattning — men huru är det med dessa människor, som ha pensioner av 40, 50, 60, 70 och 75 kronor? Jo, dessa, som äro alldeles invalider, få ingenting.

Det har varit för mig verkligen upprörande att icke se någon möjlighet att kunna hjälpa dessa människor. Men då det nu synes mig, som om man kunde leta sig till en möjlighet att skaffa de medel, som behövas nästkommande år, vill jag härmed på det livligaste vädja till kammaren att anslå medel, för att dessa pensionstagare åtminstone nästkommande år skola kunna få dyrtidstillägg. Det, som behövs härutinnan, är 12.300,000 kronor. Det är ett stort belopp, och det är detta, som gjort, att man hesiterat inom statsutskottet, och att även jag varit betänksam. Men inför det förhållande, som jag här pekat på, synes det mig, att man bör kunna senare göra de avbetalningar på statens järnvägars skuld som är behöflig och att man nu bör tillmötesgå och ger dessa människor ett handtag under nästkommande år.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få framställa ett yrkande, som innebär, att de, som fått pension från allmänna pensionsförsäkringsfonden, skola under nästkommande år 1920 tillerkännas ett dyrtidsbidrag. Detta yrkande har jag formulerat sålunda: att riksdagen måtte besluta bevilja alla dem, som förvärvat eller under innevarande år förvärva rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav ett dyrtidstillägg för år 1920 till sådant belopp, att pensionstillägget eller understödet jämte dyrtidstillägget uppgår till i nämnda lag stadgat normalbelopp;

Ang. anslag
till pensions-
försäkringens
genomförande.

samt till täckande av kostnaden härför bevilja för år 1920 ett förslags-
anslag på 12,300,000 kronor.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Branting, Källman, Sjöblom, Fast, Mossberg, Moberger, Nilsson* i Malmö, *Magnusson* i Kalmar, *Waldén, Jungnell, Andersson* i Linköping, *Svanberg, Karlsson* i Vadstena, *Werner, Andersson* i Milsmaden, *Carlsson* i Frosterud, *Bogren, Nilsson* i Vibberbo, *Karlsson* i Sandviken, *Andersson* i Gävle. *Alvin, Ljungberg, Johanson* i Gäre och *Hage*.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Det var något överraskande att få höra herr *Eriksson* i Grängesberg framställa ett dylikt yrkande, då han icke i statsutskottet framställt ett sådant, så att man där kunnat taga ställning till frågan. Emellertid undrar jag, om andra kammaren efter den utgång, som föregående fråga fått, nu kan gå med på vad herr *Eriksson* i Grängesberg föreslagit. Då det gällde folkskollärarnas dyrtidstillägg, var det på grund av statsfinansiella skäl, som riksdagen stannade vid det som beviljades. Nu är det icke tal om dylika skäl längre, utan man är genast färdig att öka på Kungl. Maj:ts förslag med över 12 miljoner kronor. Detta kan väl ändå icke gå an.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr *Andersson* i Eliantorp: Herr talman, mina herrar! Då jag har haft glädjen och tillfället att under fem års tid taga närmare kännedom om den allmänna pensionsförsäkringen — jag har nämligen varit pensionsstyrelsens ombud i min hemtrakt — är det med verklig tillfredsställelse, som jag i dag hör detta yrkande framställas av herr *Eriksson* i Grängesberg. Det är ju ändock så, att dessa fattiga pensionstagare leva i omständigheter, som många gånger gränsa till ytterlig fattigdom. Då dessa gamla, som blevo delaktiga av 1915 års riksdagsbeslut, tillerkändes dessa pensioner på 70 à 75 kronor för man och kvinna, kommo tårarna i mångas ögon. Nu har dyrtiden verkat, så att dessa pensioner motsvara en mycket ringa penning och icke ens förslå till det dagliga uppehållet. Jag förstår så väl, att statsutskottet måste avstyrka herr *Erikssons* motion. Det var ju också på grund av statsfinansiella skäl. Men jag kan icke underlåta att å dessa fattiga pensionärers vägnar på det livligaste hemställa till riksdagens ledamöter att bifalla det av herr *Eriksson* i Grängesberg nu framställda yrkandet om en än så ringa hjälp åt dessa människor, som bo i de fattigas kojor i Sveriges land.

Herr talman, jag ber att med dessa ord helt kort få yrka bifall till herr *Erikssons* i Grängesberg framställning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början given proposition beträffande punkten I) blev utskottets hemställan i denna punkt av kammaren bifallen.

Härpå framställde herr talmannen i avseende å punkten II) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt,

dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen gjorda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Bengtsson i Norup, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. anslag till pensionsförsäkringens genomförande.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren med avslag å statsutskottets hemställan i punkten II) av utskottets förevarande utlåtande nr 159. bifaller det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 82 ja mot 54 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet.

Slutligen blev på därom av herr talmannen framställd proposition utskottets hemställan i punkten III) av kammaren bifallen.

§ 15.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 99, gjorda framställning om bidrag till understöd åt de personer, som genom lagen den 8 juni 1915 blivit delaktiga i den allmänna pensionsförsäkringen;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 100, gjorda framställning angående vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 101, gjorda framställning angående ersättning till postsparbanken för bestyret med pensionsutbetalningar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Härefter föredrog statsutskottets utlåtande, nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen m. m. Därvid yttrade:

Ang. förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen m. m.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson:

Ang. förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen m. m.

(Forts.)

Herr talman! Utskottet har icke ansett sig kunna bifalla Kungl. Maj:ts här ifrågavarande framställning, och jag förstår väl tveksamheten hos utskottet under de ekonomiska förhållanden, som i dessa tider äro för handen. Men jag befarar, att den sparsamhet, som här anammats utskottet, egentligen blir ganska dyrbar i längden, ty det vill förefalla mig, som om det icke torde bliva möjligt att ordna lokalfrågan för berörda verk på billigare sätt genom att följa statsutskottets anvisning.

Utskottet har trots sig finna ett sätt att här göra en besparing genom att ge sig in på en bytesaffär med ett enskilt bolag, som plötsligt uppträtt som spekulant på en kronan tillhörig egendom. Jag har nu icke någon förhoppning om, att denna lokalfråga skall kunna lösas på ett billigare sätt genom att man inlåter sig på den av fastighetsbolaget ifrågasatta bytesaffären. Av ärendets behandling skulle kunna utläsas, att denna framställning, som ingivits direkt till utskottet, skulle hava varit för undertecknad känd vid den tidpunkt, då propositionen förbereddes så har icke varit fallet; byggnadsstyrelsen ingav till Kungl. Maj:t sin framställning i detta ärende i februari och först i mars emottog byggnadsstyrelsen, enligt till mig lämnad uppgift, skriftlig framställning från byggnadsbolagets styrelse, angående tombyte m. m.

Det ifrågavarande uppskovet synes mig mycket olägligt, ty som denna fråga nu ligger, så berör den ju även fastigheten vid Drottninggatan, där Stockholms länsstyrelse är inrymd, både länsstyrelsen och byggnadsstyrelsen hava ju svårt att få tillräckligt med ämbetslokaler, ärendet borde därför icke i onödan uppskjutas. Ehuru jag icke har någon förhoppning om, att statsutskottets anvisning i fastighetsaffären skall lösa till något praktiskt resultat, skall jag visst icke lägga något hinder i vägen, för den utredning utskottet påkallar, men jag har som sagt mycket svårt att tro, att det i verkligheten skall lösa till något resultat. Med den svårighet, som det är att skaffa lokaler, så hade det enligt min uppfattning varit riktigast att bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Den erinran, som utskottet gjort, att landshövdingens boställsvåning synes vara för rikligt tilltagen, kunde ju blivit iakttagen, även om utskottet i övrigt tillstyrkt förslaget, ty det är en mycket enkel åtgärd att inskränka rummens antal för landshövdingen, synnerligast som därigenom flera ämbetslokaler vunnits. I den delen kunde Kungl. Maj:t mycket väl utan uppskov tillfredsställa utskottets önskan.

Det kan naturligtvis icke falla mig in att emot ett enigt utskott vilja framhärda vidare och vidhålla en framställning om bifall till den kungl. propositionen. Den förnämsta anledningen, varför jag begärde ordet, var, att jag på grund av den omständigheten, att ett enskilt bolag under ärendets behandling ingått till utskottet med framställning, har känt ett behov av att meddela, att anledningen varför denna upplysning icke redan i propositionen varit meddelad har varit den, att skrivelsen inkommit till vederbörande myndighet efter den dag, då denna till Kungl. Maj:t ingivit sin framställning.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Då detta ärende undergått förberedande behandling på utskottets första avdelning, så vill jag med några ord ange de synpunkter, som varit för avdelningen bestämmande, då den enhälligt kommit till beslutet att avstyrka Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Utskottets utlåtande bör icke tolkas på det sättet, att man a priori utgår ifrån, att ett byte med fastighetsaktiebolaget Huvudstaden skulle ske på de villkor och det sätt, fastighetsaktiebolaget föreslagit. Vi tänkte nämligen även på den möjligheten, att man skulle kunna göra ett utbyte ifråga om tomter vid Kungsträdgården. Det förhåller sig nämligen med tomterna invid den s. k. ateljébyggnaden på det sättet, att fastighetsbolaget äger en remsa och staten en annan remsa, och den senare, som vetter utåt Kungsträdgården, är naturligtvis den dyrbaraste. Fastighetsaktiebolaget får icke lov att bebygga sin tomt på annat villkor än att det skall uppföra en brandmur mot Kungsträdgården. Om då ej staten samtidigt bygger och täcker för denna brandmur, så skulle det komma att te sig ganska anskrämligt, och jag förmodar, att alla Stockholms estefici skulle råka i eld och lågor. inför förverkligandet av ett sådant perspektiv. Därför hava vi även tänkt oss möjligheten att staten skulle kunna förvärva fastighetsbolagets tomt.

Det är möjligt och kanske troligt att detta icke låter sig göra, men man kunde åtminstone utreda saken, och samtidigt undersöka, huruvida icke möjligen ett utbyte av tomtdelar med fastighetsbolaget låte sig göra. Detta bolag äger ett hus, som — det funno vi vid ett besök på platsen — ganska väl lämpar sig för inredande av ämbetslokaler och detta har av bolaget föreslagits till byte med statens egendom i hörnet av Kungsträdgården.

Beträffande vidare huset vid Drottninggatan så fäste vi oss särskilt vid, att man i förslaget upptagit en så kolossal bostadsvåning för landshövdingen som 20 rum, och vi hade mycket svårt att förstå, att det skulle vara nödvändigt, även för landshövdingen i Stockholms län, att disponera över en så rymlig våning, som dessutom torde vara för denne landshövding synnerligen betungande att möblera. Vi hava emellertid med vårt avslagsyrkande endast velat, att saken skulle ytterligare undersökas och naturligtvis äro vi beredda på, att ärendet kommer tillbaka ett annat år, och att det då blir nödvändigt att göra någonting i saken. Men vi hava velat vinna en respittid även med hänsyn till de detta år redan beslutade stora fastighetsköpen, vilka motivera, att man vilar på hanen en smula och icke nu genast kastar sig in i en ny dyrbar affär.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande. nr 179.

Ang. förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen m. m.

(Fort.)

i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna. blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Ang. beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att för beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk inköpa fastigheten nr 3 i kvarteret Eken med adressnummer 4 vid Engelbrektsgatan i Stockholm m. m.; och anförde därvid:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag kan ju förstå utskottet, när det avstyrker denna framställning med hänsyn till det olämpliga i, att staten inköper fastigheter, i vilka finnas inrymda en del bostadslägenheter. Då framställning inkom till Kungl. Maj:t om att ingå till riksdagen med begäran om inköp av denna fastighet, så var jag tveksam, om statsverket skulle förvärva en redan färdig fastighet, inredd till bostäder i den omfattning, som här föreligger. Vid ett genomgående av handlingarna fann jag emellertid, att hela fastigheten lämpar sig på ett alldeles särskilt sätt till ämbetslokaler, och vid ett närmare bedömande av saken kom jag till det resultatet, att om staten icke genom förvärv av fastigheter skaffar sig lokaler, måste den hyra. Och när jag vecka efter vecka presenteras framställningar ifrån byggnadsstyrelsen om att i konselj begära att få hyra rum till de hyrespris, som föreslås, så kan jag icke förstå annat än att en sådan hyrespolitik från statens sida i lika eminent grad förvärrar trångboddheten. Då härtill kommer, att berörda fastighet innehåller med köken medräknade icke mindre än 105 rum, som bebos av tillsammans omkring 70 personer. Enligt min uppfattning befinna sig dessa personer i en sådan ekonomisk ställning, att de utan allt för stor olägenhet skulle kunna skaffa sig andra lägenheter. Därtill kommer ju, att hyresgästerna icke kunna brådstörtat avhysas därifrån på grund av hyreslagens bestämmelser. För detta ämbetsverk, vilket har sina ämbetslokaler förlagda till, som jag tror, icke mindre än tre olika ställen synes lokalfrågan vara mycket bekymmersam, det må icke förtänkas mig om jag för statsverkets räkning sökte förvärva denna fastighet, som ändå var ute på allmänt utbud, till den köpeskilling av omkring 600.000 kronor, synnerligast som fastigheten innehåller lika stort lokalutrymme, som staten annars med nuvarande byggnadspriser skulle få betala 1.780.000 kronor för. Detta ansåg jag utgöra ett så pass frestande anbud, att jag icke kunde uraktlåta att förelägga riksdagen detsamma till omprövning.

Är det nu så, att statsutskottet och riksdagen följa de ideella synpunkterna och avstå ifrån att göra en fastighetsaffär, som för en gångs skull skulle kunna betraktas vara bra arrangerad, och riksdagen i stället vill bygga ett nytt hus för 1.800.000 kronor, så får jag

naturligtvis finna mig däri. Men jag har ansett det vara min skyldighet, då ämbetsverkets chef till mig gjorde en framställning i detta ärende, att underställa riksdagen detsamma till omprövning.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, minna herrar! Jag skall ge finansministern rätt i att som husköp betraktat torde nog denna affär vara för staten synnerligen förmånlig, så att från den synpunkten sett har nog statsutskottet alls icke haft anledning att avstyrka detsamma. Men förhållandet är, som av finansministern själv framhölls, att det finnes en hel massa hyresgäster, vilka man faktiskt icke kan bli kvitt enligt hyreslagen. Huset kan sålunda ej disponeras för sitt nya ändamål på åtskillig tid framåt, och det torde väl icke vara någon fullt riktig affärsprincip från statens synpunkt, att köpa hus som icke få disponeras på länge, varför staten således i alla fall får hyra en del lokaler. Nu skulle man naturligtvis kunnat gå den vägen, att man köpt fastigheten för framtida disposition, men inom den avdelning av statsutskottet, som jag tillhör, var man enhälligt av den meningen, att man icke borde förfara på det sättet. På denna grund kom man till avstyrkande av inköpet. Sedermera har statsutskottet enhälligt biträtt avdelningens mening, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag vill endast säga, att enligt vad som meddelats mig är det icke alldeles uteslutet, att icke staten kan få en viss utvidgning genom utnyttjande av redan tillgängliga utrymmen utan att behöva avhysa hyresgästerna. Det kunde ju tänkas att de fingo nöja sig med något mindre utrymme än det de nu förfoga över, som beaktat 105 rum på 70 personer.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Då detta är en fråga, som på ett mycket intimt sätt berör statens produktiva verksamhet, så kan jag icke underlåta att begagna tillfället att säga några ord med anledning av de framställningar jag tidigare motionsvis gjort här i kammaren, dock icke i denna affär. Principiellt är jag emot att staten inköper redan färdiga fastigheter. Genom att göra så och ävenså genom att hyra redan befintliga fastigheter bidrager man otvivelaktigt att öka bostadsbristen och det sociala eländet här i landet. Då vi en gång hava en byggnadsstyrelse, så borde väl den låta sig angeläget vara först och främst att se till, att det blir byggt här i landet. För närvarande bygges det sannerligen mycket litet, och riksdagen och Kungl. Maj:t hava ju vid upprepad tillfällen redan i år gått med på köp av redan byggda fastigheter.

Jag ser till mitt nöje, att herr Sommelius är här närvarande i dag, och jag skall begagna tillfället att ge honom en replik i anledning av ett anförande han hade här i kammaren den 12 mars, då jag var hemrest och icke kunde försvara mig. Herr Sommelius angrep mig starkt, därför att jag vågat motionera om beviljande av 94 miljoner kronor mera, än Kungl. Maj:t äskat, för de affärsdrivande

Ang. beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk.
(Forts.)

Ang. beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk.
(Forts.)

verken, och han betecknade detta handlingssätt som ansvarslöst. Bland annat sade herr Sommelius i sitt anförande: »Herr Molins åtgärd är anmärkningsvärd, och jag har icke velat underlåta att här framföra mitt beklagande av att man har så litet självkritik, när man har den äran att vara förtroendeman för en del av svenska folket.»

Nu förhåller det sig emellertid så, att herr Sommelius' siffror, de 94 miljonerna, icke äro exakta och hans reflexioner äro i stort sett fallständigt obefogade. Den summa utöver Kungl. Maj:ts proposition jag motionerat om stannar vid 68,182,000 kronor, därav 28,447,000 kronor å 1919 års tilläggsstat och 39,735,000 kronor på 1920 års stat. Och vidare är att märka, att jag icke motionerat om ett enda öre mera än vad de affärsdrivande verken själva begärt och detta trots den press Kungl. Maj:t använt emot verken i syfte att få dem att inskränka sina krav. Den förkastelsedom herr Sommelius fällt över mig berör mig därför särdeles litet, utan faller helt över på de affärsdrivande verken. Hade herr Sommelius vetat detta, innan han uppträdde, skulle anförandet den 12 mars möjligen uteblivit.

Herr talman, jag har icke kunnat underlåta att säga detta och få till protokollet ge svar på tal, innan riksdagen avslutas och jag ser mig tvungen att resa härifrån. Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! I dag beredes man åtskilliga övrraskningar på det finansiella området, och i dag har också jag det stora nöjet — liksom herr Molin vis å vis mig — att se honom här på sin plats. Förra gången jag talade och vände mig mot honom trodde jag verkligen, att han var rädd för att stå till svars för vad han gjort, då han väckt åtskilliga motioner, jag tror det var — — (herr Molin: tolv) — jag ber om ursäkt, jag trodde det var många fler. Jag ber att få fästa herr Molins uppmärksamhet på, att jag då rekommenderade riksdagens andra kammare att läsa den förtjänstfullt skrivna huvudmotionen, och jag erinrade om vad herr Molin vid detta tillfälle åstadkom för att så högt som möjligt bringa upp den siffra, som ifrågasattes för driften inom de affärsdrivande verken. Jag gjorde detta i det vällovliga syftet att fästa herr Molins uppmärksamhet på att det icke går an att i så prekära tider som de närvarande driva upp statens utgifter till så häpnadsväckande höjd, och jag hade särskild anledning att göra detta därför, att man i bankoutskottet så ofta diskuterat särskilt frågan om sedelutgivningen, vilken stigit ofantligt i omfattning just på grund av statens lånemedelsbehov. Jag hade dock räknat tvenne gånger på de siffror herr Molin hade i sina motioner, och jag fick det till några och 90 miljoner kronor. Nu prutar herr Molin ner dem åtskilligt, men jag skall väl bli i tillfälle senare att granska dem — jag beklagar mycket, att jag icke är i tillfälle att nu kunna lämna fram en detaljerad beskrivning på fallet i fråga, ty händelsen passerade redan i mars.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid detta tillfälle på vad herr Eriksson i Grängesberg nyligen yttrade i fråga om våra finanser, huru ytterst prekära de äro, och han hade dock modet nyss att komma fram med ett anspråk på 12 miljoner kronor i det vällovliga syfte, som han hade. Vidare har herr Bengtsson i Norup här uttalat sig om statens finanser och gjorde allvarliga beklaganden över att de i många avseenden överskridits, och att riksdagen icke tar nog hänsyn till statens behov och statens oförmåga i närvarande tid att skaffa sig pengar. Herrarna veta lika väl som jag, huru ofta vår finansminister beklagat de stora svårigheter, som yppa sig för honom att i dessa prekära tider anskaffa tillräckligt kapital för att bestrida riksdagens utgifter, och de äro i sanning icke små. Vi veta mycket väl, att vi icke kunna anlita lånevägen på den utländska marknaden, och vi veta också, att den inländska lånemarknaden, ingalunda är välvilligt stämd. Premieobligationslånet misslyckades, det var avsett för 100 miljoner men reducerades till 46 miljoner. Det var det resultat det lämnade. Allt detta gör, att jag för min del hyser de allra största betänkligheter, och därför tillät jag mig göra en anmärkning mot herr Molins ofantliga flotthet, när det gällde att tillgodose de affärsdrivande verken. Jag inser väl och förstår till fullo, att de affärsdrivande verken måste hava stora kapital för att bestrida de utgifter, som påvila dem, och jag förstår också att vår elektriska utrustning i Norrland, vår järnvägsdrift och allt annat kräver ofantliga summor, men om dessa verk nu få vila ett år eller två, så tror jag icke någon skada är skedd.

Jag har emellertid icke i detta fall velat komma åt herr Molin personligen, utan tvärtom vill jag säga, att jag finner den huvudmotion, som herr Molin framförde, vara ytterst välbetänt och särskilt utmärkt framställd, men det hindrar icke, att jag för min del ville vid det tillfället söka ge herr Molin en liten vink om, att man i sådana tider som dessa icke skall draga till med sådana där stora belopp, när man knappast kan skaffa medel till de utgifter, som man absolut icke kan underlåta att besluta om.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr talmannen: Jag får fästa kammarens uppmärksamhet på, att de yttranden, som nu hållits av de två senaste talarna, beröra ämnen, som icke föreligga till behandling för närvarande.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Endast en kort replik. De summor, som här varit fråga om, hava, såsom jag framhöll, varit minimisummor, som de affärsdrivande verken ansett sig skola komma fram med. Jag är i likhet med herr Somelius övertygad om, att det icke går an att driva upp statens utgifter i höjden i det oändliga, men jag är lika övertygad därom, att det icke går an att försöka reducera dem så, att man förkväver utvecklingen.

Ang. beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk.
(Forts.)

Ang. beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk.
(Forts.)

På tal om den utländska lånemarknaden är det anmärkningsvärt, att det amerikanska krigslånet givit ett överskott på 750 miljoner dollars, så att det måste reduceras. Under sådana förhållanden tycker jag det bör finnas pengar även på lånevägen hos utlandet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för underhåll och vård under år 1919 av de s. k. Drottningholmsbroarna;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning av det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående ersättning till postsparbanken för dess bestyr med utbetalningar m. m. för riks-försäkringsanstalten; och

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens medgivande, att vissa ersättningsbelopp må få utbetalas av anslaget till tullverket.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 20.

Ang. utsträckning av området för avgiftsfria telefonsamtal i Stockholm och dess omnejd m. m.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av dels herr Sundlings motion, nr 284, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckning av området för avgiftsfria telefonsamtal mellan abonnenter i Stockholm och dess omnejd m. m. och dels herr Perssons i Fritorp motion, nr 203, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om i vilken omfattning telegrafverket borde bestrida kostnader för lokal och betjäning vid mindre telefonväxelstationer samt vidtagande av härav föranledda åtgärder.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 284, hade herr *Sundling* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att åtgärder vidtoges för taxeområdenas omläggning, så att avgiftsfria telefonsamtal utsträcktes 35 kilometer kring Stockholm samt att erforderliga ändringar skedde i telefonreglementet och allmänna villkor för abonnemang å rikstelefon, så att allmänhetens önskemål och intresse bättre iakttoges.

Vidare hade i en likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 203, herr *Persson* i Fritorp yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad omfattning telegraf-

verket borde bestrida kostnaden för lokal och betjäning vid växelstationer med mindre än 50 abonnenter samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde:

- 1:o) att herr Sundlings ovanberörda motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda; samt
- 2:o) att herr Perssons i Fritorp motion icke heller måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan *punkten 1:o)* föredragits, anförde:

Herr Sundling: Herr talman! Den motion, som jag väckt i detta ämne, sönderfaller i två delar, den ena huvudsakligen berörande Stockholmsrayonen och den andra rörande vissa ändringar i det telefonreglemente, som är gällande för hela landet.

Jag kan icke undgå att finna, att utskottets behandling av motionen är litet egendomlig. Utskottet hänvisar till 1916 års riksdagsbehandling av telefonfrågan, men även 1917 års riksdag har behandlat denna fråga, och jag skall be att få göra några utdrag ur riksdagens andra kammarens utskottsutlåtanden 1917.

Vad beträffar taxeområdena har andra kammarens tredje tillfälliga utskott år 1917 bland annat yttrat: »Genom denna omläggning av de gamla områdena har i ett mycket stort antal fall den från en verklig huvudort avlägsnare landsbygden kommit i en sämre ställning än den förut intog.» Sedan har också utskottet satt i fråga det fullständiga borttagandet av taxeområdena.

Vidare har utskottet 1917 yttrat, att Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté för att utreda telefonfrågan på grund av 1916 års riksdags behandling av denna fråga. Utskottet yttrar härom: »Det är utskottet bekant, att kommitténs arbete till fullo odagalagt rikstigheten av andra kammarens ståndpunkt och omöjligheten att åstadkomma de av första kammaren önskade ändringarna beträffande taxeområdesindelningen endast genom smärre jämkningar av densamma utan rubbning av telefonreglementets allmänna grunder.» Vidare säger utskottet: »Vill man därför åstadkomma några förändringar av det nuvarande reglementet i överensstämmelse med vad andra kammaren förra året» — d. v. s. 1916 — »begärde och vad som beträffande taxeområdesindelningen av första kammaren att döma efter dess i ärendet förda debatt åsyftade, är en förnyad framställning till Kungl. Maj:t av nöden.»

Därefter har andra kammaren den 19 maj 1917 bifallit en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning om en utjämning av kostnaderna för en anslutning till rikstelefonledningen. Detta tyckes helt och hållet ha förbigått utskottet vid dess behandling av denna sak. 1917 års första kammare tycks ha fått ärendet så sent, att dess utlåtande blivit mycket kort. Jag skall här be att få läsa upp detsamma. Det lyder sålunda: »Då det på grund av bristande tid icke varit utskottet möjligt att ägna förevarande

*Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.
(Forts.)*

*Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.
(Förta.)*

motion ett allsidigt skärskådande, och utskottet följaktligen icke funnit sig böra för närvarande taga ståndpunkt till de i ämnet gjorda förslag, anser sig utskottet böra hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»

Sålunda föll frågan 1917 på den grund, att första kammaren icke hade tid att behandla ärendet.

Jag kan icke finna, att förhållandena sedan dess ändrat sig, utan de missförhållanden, som då rådde beträffande taxeringsområdena över hela vårt land, äro, kan jag säga, fortfarande gällande. Jag har fått flera bevis på detta från landsorten, varför man kan säga, att det gäller icke endast Stockholmsrayonen.

De grunder, som utskottet här åberopar för sitt avslagsyrkande, äro, att en rubbning av reglementet och systemet beträffande telefonväsendet skulle vara omöjlig att genomföra och att detta i ekonomiskt avseende skulle vara en betänkelig sak beträffande Stockholmsrayonen. Utskottet grundar för övrigt sitt utlåtande på en skrivelse från telegrafstyrelsen, men telegrafstyrelsen säger här i sitt yttrande bland annat: »På grund av folkmängdens olika tätet inom landet har det härvid icke kunnat undvikas, att — såsom bland annat i trakterna omkring Stockholm skett — vissa nya taxestationer förlagts till platser, som i och för sig icke kunna betraktas såsom större centralorter.» Sålunda erkänner telegrafstyrelsen, att de antagna taxeområdena icke alltid äro grupperade kring de rätta centralorterna.

Om jag nu skulle uppehålla mig vid mitt yrkande beträffande Stockholmsrayonen, så säger telegrafstyrelsen, att denna sak berör 40 procent av landets samtliga telefonabonnerter. Sålunda är ju missnöjet bland dessa ganska utbrett, och jag anser, att det icke alltför lätt bör förbises. Det säges i skrivelsen, att en av de största riskerna i det av mig framlagda förslaget skulle ligga däri, att en del taxeområden skulle komma att mista abonnenter i så stor utsträckning, att de icke skulle kunna kvarstå som självständiga taxeområden. Bland annat har man framhållit, att Dalarö skulle få endast 25 abonnenter. Man kan ju dock icke tycka annat än att telegrafstyrelsens verksamhet är ganska byråkratisk, om denna styrelse tänker sig, att det endast skulle kvarstå 25 abonnenter på Dalarö med en sådan utsträckning av taxeområdena, som jag föreslagit, så att Dalarö icke komme att tillhöra Stockholms rayon utan Gottland eller Öland eller något i den stilen.

Det säges vidare här i skrivelsen: »Att 10-öresavgiften till Stockholm skulle i någon avsevärdare mån verka betungande för abonnenterna vid de ifrågavarande växelstationerna torde väl få anses utslutet.» Och sedan heter det: »Upplysningsvis vill styrelsen meddela, att samtalsavgifterna inom 70 km:s området ensamt från och till Södertälje taxeområde kunna beräknas uppgå till bortåt en kvarts miljon kronor årligen.»

Är detta icke för abonnenterna betungande, eller hur? Eller

vilka avgifter anser telegrafverket, att man skulle kunna lägga på dem, när det endast för Södertälje gör så mycket?

Vidare har jag i min motion framhållit, att telegrafstyrelsens verksamhet borde ekonomiskt kunna bära sig inom Stockholmsrayonen lika väl som det allmänna Stockholmsbolagets verksamhet gjort det. För att bemöta detta anför telegrafstyrelsen, att de avlöningar, som bolaget Stockholmstelefon betalade till sina telefonister, icke utgjorde ens hälften av de belopp, telegrafverket nu utbetalar till dem i arvoden och krigstidstillägg enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut, samt att bolaget sålunda icke haft tillnärmelsevis de omkostnader för telefondriften, som telegrafverket nu har att räkna med.

Det är ganska svaga skäl, om man vill säga att häri ligger skillnaden mellan bärkraften hos de olika bolagen. Allmänna Stockholmsbolaget gick med en vinst av c:a en miljon här i Stockholmsrayonen, och jag tycker, att några av hemligheterna i dess affärsverksamhet bort kunna följa med i köpet för de 47 miljoner, som staten betalar för denna anläggning. Jag vill då säga, att Stockholms församhällen bebos, såsom allmänt är bekant, av personer, som ha sin huvudsakligaste verksamhet i Stockholm. En hel massa sådana ha på grund av bostadsbrist i staden flyttat ut till landet, och då är det ett behov för dem att få lättare förbindelser så väl med hänsyn till järnvägar som telefon. Det finnes personer, som endast ha en halv timmas järnvägsresa till Stockholm, som blivit berövade den fria samtalsrätten med Stockholm men ha i stället blivit hänvisade till att kostnadsfritt telefonera med sådana orter som Nynäshamn, Trosa m. fl. platser, vilket de icke ha något intresse av.

Vad beträffar mina påpekanden i övrigt om en del missförhållanden beträffande telefonreglementet, så skulle jag kunna anföra åtskilligt rörande denna sak. Men jag skall icke upptaga kammarens tid därmed. Jag skall endast påpeka en sak, nämligen att den första telefonabonnten får betala kostnaderna för telefonstolpar på en sträcka av 200 meter, med 40 kronor, men de abonnenter, som komma närmast efter, slippa att erlagga denna kostnad. Härom säger telegrafstyrelsen: »Det kan ju synas hårt för den första abonnenten, att han fått betala en inträdesavgift av 40 kronor per 200 meter, mera än de efterföljande. Av praktiska skäl torde ett sådant förfaringsätt icke kunna undvikas.» Det förefaller dock som skulle en praktisk affärsman kunna skaffa någon lindring för dessa abonnenter, som blivit så behandlade.

Beträffande genomgångsledningar på växelstationer, som abonnenterna få hålla själva, bidrager telegrafverket med en kostnad av 20, högst 40 kronor per år. Det är väl i dessa tider en bra ringa ersättning för sådana kostnader, som nu påläggas de enskilda abonnenterna.

Jag avser icke med min motion, att Stockholmsorten skulle åtnjuta några fördelar framför landets övriga abonnenter. De förmåner, som stockholmarna förut åtnjutit, ha ju upphört med inköpet av Stockholmstelefon. Jag avser icke heller, att en lindring skulle gö-

*Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.*

(Fort.)

*Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.*

(Forts.)

ras i sådan utsträckning, att bärkraften hos statens telefonväsende skulle på något sätt rubbas. Det har ju vid inköpet av Stockholms-telefon också uttalats, att detta var ett kommunikationsärendet, beträffande vilket man skulle i riksdagen kräva, att avgifterna hölles nere så lågt som möjligt, dock icke lägre än att rörelsen kunde gå ihop.

Jag kan icke underlåta att yrka bifall till min motion, ehuru den blivit så snävt behandlad av utskottet, och jag kan icke tänka mig, att riksdagens andra kammare i denna fråga ändrat ståndpunkt från 1917 till nu. Jag tror icke heller, att förhållandena på landsbygden blivit förändrade beträffande telefonreglementets olika verkningar, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på ett bemötande av motionärens kritik utav telegrafstyrelsens yttrande över motionen. Jag skall be att endast i korthet få redogöra för utskottets ståndpunkt, då det haft att taga ställning till frågan.

Den ärade motionären påpekade ju, att motionen kan uppdelas i två delar och att den går ut på dels ett yrkande på att området för avgiftsfria telefonsamtal från Stockholm måtte utsträckas till ett område av 35 kilometer omkring Stockholm, dels ett allmänt yrkande på revision och allmänna ändringar av telefonreglementet.

Utskottet har emellertid uppfattat herr Sundlings motion så, att huvudsyftet med densamma vore detta vidgade område för fria samtal, vilket område då skulle fastställas efter en helt annan princip än den som är gällande för bestämmande av avgiftsfria områden för andra delar av landet. Motionären framhåller vidare, att han för sin del ej har åsyftat att för Stockholmsrayonen åstadkomma någon undantagsställning gent emot landets andra områden. Utskottet har emellertid icke kunnat så tolka motionen, att den skulle avse en reglering av samtliga taxeområden, utan har funnit den beröra allena en Stockholmsrayon på 35 kilometer. Det är sålunda med sådan uppfattning om innebörden i motionen som utskottet har gått att behandla frågan.

Utskottet har därvid helt naturligt gjort den reflexionen, att samma skäl, som föranledde åtskilliga framställningar i riksdagen omedelbart efter genomförandet av det nya telefonreglementet år 1916, nu ligga till grund för motionärens upptagande av denna fråga, då ju telefonreglementet först efter inköpet av Stockholmstelefon under föregående år kommit att tillämpas även på Stockholmsrayonen. Det är alldeles självfallet att med hänsyn till denna viktiga omständighet utskottet icke kunnat komma till något annat slut än att det icke finnes någon möjlighet att för en viss del av vårt land uppställa andra principer i förevarande avseende än som gälla för landet i övrigt. Utskottet har sålunda icke i det sammanhanget velat taga ståndpunkt till frågan om indelning i taxeområden eller frisantalsområden i vårt land, utan det har hållit sig till vad som enligt utskottets mening

här förelåg till behandling, nämligen den frågan, huruvida man kunde för detta område omkring Stockholm tänka sig en annan grund för frisantalsrättens tillämpande för landets övriga delar.

Motionären framhöll här nyss, att av telegrafstyrelsens skrivelse framgår, att denna fråga skulle beröra 40 % av landets samtliga abonnenter. För min del läser jag dock telegrafstyrelsens yttrande något annorlunda. Jag finner, att telegrafstyrelsen där har sagt, att redan inom det nuvarande Stockholmsområdet finnas 40 % av landets abonnenter. Dessa äro således, såvitt jag kan förstå, icke alls berörda av denna fråga. Däremot föreställer jag mig, att de, som äro mest berörda av denna fråga och besjälade av ett missnöje, varom motionären talade, äro de abonnenter, som tidigare hava haft frisantalsrätt med Stockholm men som nu genom denna ändrade indelning av taxeområdena förts till ett nytt område, varigenom de fräntagits den förmån de tidigare hava haft. Frågan ligger sålunda enligt mitt sätt att se för dem, som förut tillhört Stockholmsområdet men nu överförts till ett annat, alldeles på samma sätt som den låg för flera andra områden 1916, då ju en hel del abonnenter fördes över till nya områden med påföljd att den frisantalsrätt med vissa orter de förut hade upphörde.

Även om utskottet vid behandlingen av denna fråga, som jag nyss antytt, lagt huvudvikten på det rent principiella, nämligen att man icke får tänka sig annan grund för taxeområdet och frisantalsområdet, när det gäller Stockholm, än för andra delar av riket, vill jag medgiva, att utskottet även måste se på den ekonomiska sidan av saken, vilken sålunda i sin mån varit avgörande för utskottet, när det tagit ställning till den föreliggande frågan.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Sundling, uppsattes, justerades och anslogs en vote-ringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfråga
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.
(Forts.)

Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 72 ja mot 23 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2:o) föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr Per sson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Hade det föreliggande tredje tillfälliga utskottets utlåtande haft nr 13, så hade jag icke begärt ordet, men nu har det nr 12, och det ger mig mod att yttra ett par ord.

Jag skall då till en början be att få påpeka, att endast 6 av utskottets ledamöter deltagit i behandlingen av ärendet, och detta ger mig anledning till en värdsam erinran till de tillfälliga utskotten om vikten av att söka få sitt arbete slutfört, innan riksdagsmännen på allvar börjat resa hem, och att det icke är vidare förmånligt, att få dessa oftast så litet uppmärksammade ärenden behandlade i riksdagens elfte timme, då i regel så stora frågor föreligga till avgörande.

Nu har utskottet avstyrkt min motion, och det är ju icke att undra på, ty de tillfälliga utskotten bruka gärna slakta även sådana förslag, som många av oss anse rättvisa och kloka. För min del anser jag, att den motion, jag väckt, hade förtjänt ett bättre öde, än utskottet bestått densamma.

Jag ber till en början att få säga, att både utskottet och telegrafstyrelsen givit motionen en bra mycket större räckvidd, än den egentligen har. Jag hade naturligtvis helst önskat, att det varit möjligt att ordna så, att avgifterna bleve lika, oavsett om abonnenten råkade ha sin telefon inväxlad i en större eller mindre telefoncentral. Men jag ber att få påpeka, att jag i min motion endast begärt en utredning, *i vilken omfattning* telegrafverket bör bestrida kostnaderna för lokal och betjäning vid vissa smärre stationer, och detta synes mig icke ovillkorligen innebära, att jag avsett att telegrafverket skulle övertaga hela kostnaden härför.

I samband härmed kan jag icke underlåta att citera en liten passus i det utskottsutlåtandet bilagda yttrandet av telegrafstyrelsen på sid. 18 i betänkandet. Det heter där: »Snart nog efter telefonens införande i vårt land blev det nämligen tydligt, att växlingen vid små stationer med abonnenter upp till ett visst antal kan ordnas avsevärt billigare av abonnenterna själva än av telegrafverket.» Ja, det är ju en gammal sanning, att statsdrift i regel är väsentligt dyrare än den, som åstadkommes genom det enskilda initiativet. Det är blott angenämt att för en gångs skull få den satsen erkänd av ett av statens affärsdrivande verk självt.

Nu har telegrafstyrelsen genom sitt yttrande tydligt förskräckt utskottet. Enligt telegrafstyrelsens beräkningar skulle nämligen ökningen i verkets driftkostnader, sådan denna beräkning ställde sig vid 1917 års utgång, utgöra 1,178,240 kronor, men det får jag erinra herrarna om, att denna kalkyl är uppgjord med hänsyn till, att telegrafverket skulle övertaga alla kostnaderna för drif-

ten av dessa smärre telefonstationer. Det finnes väl dock en annan utväg, för att i någon mån utjämna kostnaderna för telefonabonenterna, och jag skall nämna ett både enkelt och lätt sätt, som utan svårighet låter sig genomföras, nämligen lägre avgifter vid dylika stationer. Jag kan icke tro, att någon kan finna det vara orimligt om t. ex. abonnenterna vid en växelstation, som själva bekosta alla de med stationens skötsel förbundna kostnaderna, finge en något lägre avgift än andra. Jag kan icke förstå, att det vore någon orättvisa. Jag kan belysa detta förhållande med ett exempel från den kommun, där jag själv är bosatt. Där ha vi två telefonstationer. Den ena har lyckats komma upp till ett antal av 50 abonnenter, och dessa äro således fria från alla kostnader för stationens skötsel. Vid den andra finnas endast cirka 35 abonnenter, och de få då betala vardera 30 kronor per år och apparat till föreståndaren för växelstationen. Var rättvisan ligger i ett sådant system torde vara svårt att förstå, detta så mycket mer, som jag är övertygad om, att telegrafverkets inkomst av den mindre stationen är större än av den, där det finnes ett större antal abonnenter.

Jag skall nu icke uppehålla tiden längre. Jag vill endast säga, att jag är ense med telegrafstyrelsen däri — och det synes vara den som dikterat utskottets beslut — att det är ekonomiskt klokt, att vid smärre växelstationer abonnenterna själva ordna skötseln av växelstationen. Men jag anser på samma gång rättvist, att dessa abonnenter erlägga en något lägre avgift till telegrafverket än de, som äro helt befriade från både besvär och kostnader för växelstationerna, och jag finner detta så rättvist, att jag vågar tillåta mig yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Det är givetvis mycket svårt att vid detta stadium av dagens förhandlingar såväl som under denna period av riksdagsarbetet kunna samla något intresse för den här föreliggande frågan. Då jag emellertid förut väckt en motion i samma riktning som den, vilken här föreligger till behandling, skall jag tillåta mig att säga ett par ord. Jag har utgått ifrån, att icke minst för de mest avlägset boende i vårt land är det av stor betydelse att man skaffar dem så bekväma levnadsomständigheter och så rika möjligheter att komma i beröring med sin omgivning som över huvud taget är möjligt. Det synes mig, att telefonen just är ett kommunikationsmedel, som man på grund av dess relativa billighet borde kunna låta litet var komma i åtnjutande av, icke minst i mera avlägsna bygder. Det nuvarande systemet verkar emellertid i alldeles motsatt riktning. De, som redan förut bo bekvämt och nära varandra, som, såsom jag förut tillåtit mig yttra i en motion, icke ens idas gå över gatan för att tala med sin granne, de få förmånen av en billig telefon för sina mer eller ofta mindre nödvändiga samtal, men personer, som bo avlägset och behöva telefonen av rent praktiska skäl, där

*Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.
(Forts.)*

Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm⁷ och
dess omnejd
m. m.
(Porta.)

den är av verkligt praktiskt värde, förutom att den kan bidra till trevnaden där uppe i obygderna, de skola få vidkännas mångdubbelt större kostnader än de, som redan förut bo bekvämt till. Det är detta, jag ansett vara något avvita och som gjort, att jag ansett frågan om telefonavgifternas utjämning vara ett led i arbetet för främjande av vår så oerhört försummade kolonisationsfråga. Skola vi över huvud taget tänka, att våra sannerligen icke obetydliga obygdar eller de bygder, som stå på gränsen härtill, verkligen skola bli befolkade i den utsträckning, vi behöva, är det nödvändigt att ställa det så, att åtskilliga av vår tids bekvämligheter icke bli ouppnåeliga för där boende, utan verkligen kunna komma dem till godo. Det är ur denna synpunkt och många andra därjämte, som jag förut i kammaren hemställt om en utjämning av avgifterna för telefon.

Då man hänvisar till att detta är omöjligt av ekonomiska skäl, så ber jag få erinra om, att jag sett saken så, att den som redan bor bekvämt och bra och har billig telefon, rättvisligen bör få finna sig i att betala något högre avgift men att detta skall komma dem till godo, som bo mera avlägset. Det kan ju icke förnekas, att de som bo i städer och tätt bebyggda samhällen och som icke behöva vidkännas några som helst avgifter för uppsättande av ledningar och dylikt och icke heller för växelstation, i detta hänseende äro långt lyckligare ställda än dessa mera avlägset boende. Det kan alltså icke ligga något orättvist i en höjning av abonnentavgifterna för de förra, och jag tror också, att de mycket väl skola komma att finna sig i en dylik höjning, som skulle komma dem till godo, som verkligen bo avlägset och behöva hjälp för att kunna hålla sig med telefon.

Nu vet jag mycket väl, att då riksdagen är så långt framskriden, saken sannolikt icke torde föranleda någon åtgärd, då medkammaren troligen kommer att avslå förslaget, men jag har dock velat säga mitt ord och därvid uttala den förhoppningen att det skall bliva oss möjligt att bryta det motstånd mot reformer i detta avseende, som man synes vilja resa icke minst från telegrafverket självt.

Jag ber att få uttala min fullkomliga anslutning till de grundsatser, som blivit framförda i herr Perssons i Fritorp motion, och ber dessutom dem av herrarna, som äro närvarande och som varit i tillfälle att höra mitt anförande här, att ägna frågan mera intresse, så att den, när densamma till äventyrs vid kommande riksdag på nytt toges upp, måtte leda till något resultat. — I närvarande stund har jag emellertid, herr talman, intet yrkande.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären tillöt sig i sitt nyss hållna anförande göra en liten erinran om det långsamma sätt, på vilket detta ärende bedrivits inom utskottet samt om vikten av att de tillfälliga utskotten sökte slutföra sitt arbete innan riksdagsmännen började resa

hem. Jag ber då till en början få meddela, att utskottet verkligen sökt så bedriva sitt arbete, att det skulle vara slut, innan ledamöterna resa hem. Vad således denna fråga beträffar, ber jag få säga den ärade motionären, att han icke har någon som helst anledning att rikta denna anmärkning mot utskottet. Den omständigheten att utskottet vid fattandet av sitt definitiva beslut var, såsom han omnämnde, så fåtaligt besökt hade sin grund däri, att en del av de ordinarie ledamöterna i utskottet även hugnats med ledamotskap i särskilt utskott, och då dessas suppleanter icke voro närvarande, så blev resultatet det, som synes av förteckningen på närvarande medlemmar.

Jag kan ju också nämna för den ärade motionären, att när utskottets utlåtande nr 13 kommer att utdelas här i kammaren — jag förmodar det blir i morgon — skall han finna, att utskottet var fulltaligt, och då detta ärende behandlades vid ännu senare tidpunkt än utlåtandet nr 12, så förstår den ärade motionären helt säkert, att hans admonition för fåtalighet i utskottet icke är fotad på sakliga grunder.

Vad den föreliggande frågan beträffar, så är det ju såsom framhållits såväl av motionären som även av den föregående ärade talaren så, att utskottets ställning till frågan huvudsakligen har påverkats av de ekonomiska skälen. Telegrafstyrelsen har ju i sitt yttrande pekat på, att detta telegrafverkets övertagande av de smärre växelstationerna skulle betyda en årlig utgift för statsverket på 1,178,240 kronor.

Vidare har det i telegrafstyrelsens skrivelse framhållits en sak som utskottets medlemmar trott vara fullkomligt riktig och det är, att den omständigheten att abonnenterna vid dessa smärre växelstationer själva ordna med betjäning och lokal gör, att denna växelstation kan upprätthållas för en lägre kostnad än vad förhållandet skulle bli, om telegrafverket självt skulle ombesörja saken. Det är sålunda påtagligt, att en annan ordning än den som hittills tillämpats, skulle draga med sig drygare kostnader än hittills, och dessa kostnader skulle då naturligtvis komma att gå ut över abonnenterna. Jag föreställer mig till och med att man i det avseendet rent ekonomiskt sett kunde vänta ett för abonnenterna ännu mera ofördelaktigt resultat genom ett bifall till den väckta motionen än om det nuvarande systemet bibehölles.

Nu säger visserligen motionären, förmodar jag, och i det avseendet vill jag i viss mån instämma med honom, att det borde företagas en utjämnning av de ökade kostnaderna genom höjning av abonnemangsavgifterna även på mera tätt bebyggda platser, och att de mera glest bebyggda trakternas invånare icke borde komma i annan och sämre ställning än befolkningen på andra mera tätt bebyggda orter.

Gent emot herr Magnusson i Skövde, som framhåller hur nödvändigt det är att man genom att bereda de lindrigaste villkor i detta avseende söker göra de avlägset belägna orternas befolkning

Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.
(Forts.)

Ang.
utsträckning
av området för
avgiftsfria
telefonsamtal i
Stockholm och
dess omnejd
m. m.
(Forts.)

delaktig i den förmån som telefonen såsom kommunikationsmedel måste anses vara, vill jag hänvisa till att telegrafstyrelsen i sitt utlåtande anført, nämligen att den omständigheten att man kunnat göra villkoren för inrättande av dessa smärre växelstationer relativt lindriga medverkat till, att man kunnat utbreda telefonen i glest bebyggda trakter i betydligt större utsträckning än annars skulle varit fallet. Det förefaller mig att man i det avseendet kan komma till olika slutsatser, och för utskottet har det vid övervägandet av dessa saker stått klart, att man av hänsyn som jag redan antytt och som huvudsakligen sammanhånga med de ekonomiska skälen, för närvarande icke kan komma till annat resultat än det, vartill utskottet kommit.

För min personliga del vill jag här tillägga en deklARATION, nämligen att jag anser, att när man kommit över den konjunktur som nu råder och kommit in i stabilare förhållanden, det nog kommer att visa sig nödvändigt att underkasta telefonreglementet en genomgående granskning och att omarbета dess bestämmelser såväl i fråga om de delar, som kunna beröras av den förra debatten i detta ärende, som även i de delar, som beröras av den nu föredragna punkten. Men tills man kommit dit, förefaller det mig vara lämpligast att biträda utskottets förslag, och jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande i den föredragna punkten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Persson i Fritorp begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 44 ja mot 33 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutsrottet:

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3, 4, 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

från andra lagutskottet:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, ävensom tre i ämnet väckta motioner; och

nr 270, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m., dels ock fyra i anledning därav väckta motioner; samt

från första särskilda utskottet:

nr 268, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri jämte i ämnet väckta motioner, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen jämte i ämnet väckta motioner.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 192, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående omorganisation av utrikesdepartementet samt förstärkning av Sveriges representation i utlandet;

bankoutsrottets utlåtanden och memorial:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, i vad den angår pensions- och indragningsstaterna;

nr 76, angående tillfällig löneförbättring under år 1919 för vissa befattningshavare hos riksdagens verk och myndigheter; och

nr 77, angående anslag för utgivande av register till riksdagstrycket m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilllägg till gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
